

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag
om besöksförbud och vissa lagar som har samband med den**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås en lag om besöksförbud. För att skydda en persons liv, hälsa, frihet eller frid skall en annan person kunna förbjudas att kontakta denna. Den som meddelats besöksförbud får enligt förslaget inte besöka eller på annat sätt kontakta den som förbudet avses skydda. Vid behov kan förbudet utvidgas så att den som meddelas besöksförbud inte får uppehålla sig i närheten av den skyddsbehövande personens bostad eller arbetsplats eller ett därmed jämförbart ställe. I det avgörande genom vilket besöksförbud meddelas skall beaktas de begränsningar och undantag som omständigheterna i varje enskilt fall förutsätter.

Enligt förslaget är det tingsrätten som meddelar besöksförbud. Förbudet kan vara i kraft högst ett år i sänder. En anhållningsbe-

rättigad tjänsteman kan fatta beslut om tillfälligt besöksförbud. Efter det skall beslutet inom tre dygn överföras till tingsrätten för behandling. Polisen skall enligt förslaget övervaka förbuden, som införs i ett register som inrättas för detta ändamål. Överträdelse av besöksförbud straffas särskilt. Straffpåföljden är böter eller fängelse i högst ett år.

I propositionen föreslås att i samband med den nya lagen skall ändras lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, lagen om fri rättegång och lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläget	4
2.1. Lagstiftning och praxis	4
2.2. Statistik	5
3. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen utomlands	6
3.1. Sverige	6
3.2. Norge	6
3.3. Danmark	7
3.4. Storbritannien	7
3.5. Tyskland, Österrike och Frankrike	8
4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	8
4.1. Allmänt	8
4.2. Förbudet och hur förbud meddelas	9
Förbudets innehåll	9
Förutsättningarna för besöksförbud	9
Giltighetstid	10
4.3. Specialfrågor	11
Tekniskt skydd	11
Bostadsförhållanden	11
Samarbetet mellan myndigheter	11
4.4. Behandling av besöksförbudsärenden	12
Besöksförbud som rättskipningsärende	12
Initiativrätt	12
Domstolsbehandling	13
Behandling hos anhållningsberättigad myndighet	14
4.5. Påföljder vid överträdelse av förbudet	15
5. Propositionens verkningar	15
5.1. Ekonomiska och organisatoriska verkningar	15
5.2. Lagstiftningens betydelse för olika medborgarkategorier	16
6. Ärendets beredning	16
7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	16
7.1. Samband med andra propositioner	16
7.2. Samband med internationella avtal	16
DETALJMOTIVERING	17
1. Motivering till lagförslagen	17
1.1. Lag om besöksförbud	17
1 kap. Allmänna bestämmelser	17
1 §. Besöksförbud	17
2 §. Förutsättningarna för besöksförbud	17
3 §. Förbudets innebörd	17

2 kap. Meddelande av besöksförbud	19
4 §. Behörig myndighet	19
5 §. Hur besöksförbud väcks och bereds i tingsrätten	19
6 §. Huvudförhandling i tingsrätten	20
7 §. Besöksförbudets giltighet	21
8 §. Avgörandets innehåll	22
9 §. Meddelanden om domen	22
10 §. Behandling i samband med ett brottmål	23
3 kap. Tillfälligt besöksförbud	23
11 §. Beslut om tillfälligt besöksförbud	23
12 §. Överföring av beslutet till tingsrätten	23
13 §. Kompletterande bestämmelser	24
4 kap. Särskilda bestämmelser	25
14 §. Kostnaderna i ärendet	25
15 §. Registrering av besöksförbud	25
16 §. Upphävande eller ändring av besöksförbud	26
17 §. Straffbestämmelse	26
18 §. Ikraftträdande	26
1.2. Lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt	26
1.3. Lagen om fri rättegång	27
1.4. Lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	27
2. Ikraftträdande	27
3. Lagstiftningsordning	27
LAGTEXTER	29
1. Lag om besöksförbud	29
2. Lag om ändring av 1 § lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt	32
3. Lag om ändring av 1 § lagen om fri rättegång	33
4. Lag om ändring av 6 och 7 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	34
BILAGA	35
Parallelltexter	35
2. Lag om ändring av 1 § lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt	35
3. Lag om ändring av 1 § lagen om fri rättegång	36
4. Lag om ändring av 6 och 7 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	37

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Den lag om besöksförbud som föreslås i propositionen är avsedd för situationer där någon har grundad anledning att känna sig hotad av en annan person, utan att den först nämnda direkt har utsatts för ett brott för vilket det vore möjligt att yrka straff på den andra. Den som känner sig hotad kan i ett tidigare sammanhang ha blivit utsatt för ett brott från den persons sida som nu upplevs som hotfull. Typexempel är fall där en före detta make eller sambo stör den som känner sig hotad genom att kontakta eller uppsöka denna samt fall där vuxna barn försöker pressa pengar av sina ålderstigna föräldrar. De föreslagna bestämmelserna utesluter emellertid inte heller att lagen tillämpas i andra fall där någon upplever att ett fortgående hot mot hans eller hennes liv, hälsa, frihet eller frid föreligger.

Lagstiftningen erbjuder endast begränsade möjligheter att avvärja sådana hot som beskrivs ovan. För att avvärja våldsbrott och skydda hemfriden och det övriga privatlivet bör emellertid alla tänkbara medel övervägas. Till den del lagstiftning om besöksförbud kan förhindra våldshandlingar och fridsstörande är den ett nödvändigt komplement till de bestämmelser som syftar till att förhindra brott och förbättra brottsoffrets situation.

Med tanke på den allmänna laglydnaden bör det emellertid beaktas att påföljderna för överträdelse av besöksförbud inte nödvändigtvis är tillräckliga för att förhindra förbjudna kontakter. Detta är fallet t.ex. när den som överträder förbudet har för avsikt att begå ett allvarligt brott och upplever att påföljderna av överträdelsen är ringa i jämförelse med de fördelar gärningsmannen eftersträvar med sitt brott. De personer som meddelats besöksförbud kan även ha så stora problem med rusmedelsmissbruk eller sin mentala hälsa att de inte uppfattar förbudets syfte och innebörd på rätt sätt utan trots förbudet t.ex. i berusat tillstånd börjar störa den som förbudet avses skydda. För att syftet med ett förbud skall nås finns det således ett behov av att utöver övervakning även med de metoder som socialarbetet erbjuder

hjälpa både den som meddelats förbud och den som förbudet avses skydda.

2. Nuläget

2.1. Lagstiftning och praxis

Finland saknar för närvarande nästan helt lagstiftning med stöd av vilken en person kunde förbjudas att träffa en annan. Undantaget utgörs av vissa föreskrifter som gäller personer som har dömts till fängelsestraff under den tid de vistas i straffanstalten.

Reseförbud begränsar möjligheterna för den person för vilken reseförbud meddelats att röra sig inom ett visst i beslutet angivet område. Reförbud är ett tvångsmedel enligt 2 kap. tvångsmedelslagen (450/1987) som kan tillgripas för att trygga förundersökningen av brott och rättegången i brottmål. Förutsättningen för att någon skall kunna meddelas reseförbud är att denna på sannolika skäl misstänks för ett redan begånget brott. Förbud kan meddelas t.ex. då det är sannolikt att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet. Under den tid förundersökning pågår fattar en anhållningsberättigad tjänsteman beslut i ärendet. Åklagaren skall underrättas om saken före beslutet. Denna kan överta ärendet och själv besluta om reseförbudet. Efter att förundersökningen avslutats och ärendet överförs till åklagaren fattar åklagaren beslut om reseförbud. Efter att åtal har väckts fattar den domstol som behandlar åtalsärendet beslut om eventuellt reseförbud. Den som överträder ett reseförbud får anhållas och häktas.

En person kan skyddas mot brott närmast med stöd av föreskrifterna i polislagen (493/1995). I 14 § polislagen föreskrivs om skydd för hemfrid. Enligt paragrafen har polisen rätt att från ett hemfridsskyddat område, t.ex. en bostadsbyggnads gård, avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig. Om avlägsnandet inte är en tillräcklig åtgärd, kan den störande gripas och hållas i förvar sammanlagt högst tolv timmar. Avlägsnandet av en person som stör hemfriden förutsätter således att brott mot hemfriden redan har skett och att målsägan-

den framställer begäran om avlägsnandet.

Enligt 20 § polislagen har polisen rätt att avlägsna en person från en plats, om det av hans hotelser eller övriga uppförande kan dras den slutsatsen att han sannolikt kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Om det inte är tillräckligt att en person avlägsnas från platsen och störningen eller faran inte annars kan avvärjas, kan personen gripas och hållas i förvar så länge det är sannolikt att han skulle göra sig skyldig till ett ovan nämnt brott, dock högst ett dygn från det han har gripits. Enligt lagens förarbeten är det uttryckligen meningen att denna föreskrift skall tillämpas när polisen larmas till bostäder eller när en person efter att ett äktenskap eller en annan parrelation har upplösts hotar tidigare familjemedlemmar. Polisen är i ett sådant fall behörig också utan att någon ber om hjälp. Med stöd av 20 § polislagen kan någon t.o.m. avlägsnas från sitt hem om han är till fara för andra som bor där.

En förutsättning för polisiära åtgärder enligt 14 § är alltså att hemfriden de facto redan har störts. Bestämmelsen i 20 § polislagen är däremot avsedd för nödsituationer som redan gått så långt att ett brott är omedelbart förestående.

Den gällande lagstiftningen saknar medel att på förhand avvärja vissa våldsbefäringar personers våldshandlingar och fridsstörande som grundar sig på tidigare eller pågående par- eller familjrelationer. Även någon annan än den som är part i ett par- eller familjeförhållande kan stå bakom hot om våld eller skapa en känsla av otrygghet. I en samhällssituation med omfattande arbetslöshet som vid sidan av andra faktorer gör att många upplever misslyckanden och där mentalvården ofta ges i form av öppen vård kan det också förekomma mot utomstående personer riktade, upprepade trakasserier och hot som grundar sig på bitterhet eller mentala störningar. Det är vidare möjligt att någon som är missnöjd t.ex. med ett beslut eller en åtgärd av en representant för ett penninginstitut i syfte att hämnas hotar denna med våld eller stör denna frid. Även en person som skall höras i en rättegång t.ex. som vittne kan bli utsatt för allvarliga trakasserier.

2.2. Statistik

Enligt en opublicerad undersökning som

gjorts av Statistikcentralen (Finländarna som brottsoffer och räddan för brott; säkerhet -93, enkätresultat) förekom år 1988 i Finland bland befolkningen mellan 15 och 74 år ca 500 000 och år 1993 ca 533 000 våldshandlingar eller hot om våld. Gärningarna varierade från hot och försök att slå (194 547 fall år 1993) till skottlossning eller tillfogande av skada med eggvapen (6 808 fall) eller till våldtäkt (859 fall). I undersökningen konstateras att de flesta fall av våld inte kommer till polisens kännedom eller registreras i brottsstatistiken. Det antal våldshandlingar och typen av handlingar som framgår av en intervjuundersökning avviker därför klart från den bild som brottsstatistiken ger. I undersökningen koncentrerade man sig inte på upprepat våld. De 5 000 intervjuobjekten utfrågades endast i detalj om de tre senaste våldshandlingarna. Detta innebär att när antalet ovan nämnda våldshandlingar sammanräknades, beaktades för en persons vidkommande högst de tre senaste våldshandlingarna. År 1988 uppgav sammanlagt 65 400 personer att de hade blivit utsatta för våld oftare än tre gånger, medan motsvarande siffra för år 1993 var 68 300.

Enligt undersökningen uppgick antalet våldshandlingar i offrens egen bostad år 1988 till 83 487 och i andra bostäder till 26 383. För 1993 var motsvarande siffror 76 988 respektive 18 269. Det var uttryckligen kvinnor som ofta blev utsatta för våld i sitt eget hem. Utredningen av relationen mellan gärningsmannen och offret visade att år 1988 var den egna maken gärningsman i 60 710 fall och år 1993 i 31 484 fall. År 1988 var någon annan familjemedlem gärningsman i 6 384 fall och år 1993 i 8 404 fall. Någon nära bekant, inklusive före detta maken, var gärningsman i 67 983 fall år 1988 och i 76 794 fall år 1993. Intervjuerna visade att det mot kvinnor riktade familjevåldet minskade något under den aktuella perioden.

Av det våld som resulterade i någon skada riktades år 1993 nästan hälften (49 %) mot kvinnor. Familjevåldet ledde i mer än hälften av fallen (56 %) till att en kvinna skadades. Undersökningar bland brottsoffer har visat att benägenheten att göra polisanmälan ökar när våldet blir grövre. Vidare har det visat sig att ju avlägsnare relationerna är mellan offret och gärningsmannen desto oftare får polisen kännedom om våldet. Enligt

intervjuundersökningen uppgick antalet familjevåldsfall år 1993 till 47 859, varav polisen fick kännedom om 5,9 procent.

3. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen utomlands

3.1. Sverige

I Sverige trädde en lag om besöksförbud (1988:688) i kraft den 1 juli 1988. Besöksförbud får meddelas om det finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Förbudet innebär att den mot vilken förbudet avses gälla inte får besöka, på annat sätt kontakta eller följa efter den som förbudet avses skydda. Om ett förbud som endast förbjuder besök och kontakter visar sig otillräckligt, kan det utvidgas till att omfatta även vistelse i närheten av den skyddsbehövande personens bostad eller arbetsplats eller något annat ställe där den personen brukar uppehålla sig.

Förbudet meddelas för viss tid, högst ett år. Förbudet får förlängas ett obegränsat antal gånger. Förbudet meddelas av allmänna åklagaren. Den som känner sig hotad kan begära att förbud meddelas. Åklagaren kan även självantaga beslut om skäl därtill föreligger. Den som är missnöjd med åklagarens avgörande kan föra saken till domstol för avgörande.

Den som överträder ett besöksförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Maximistraftet höjdes år 1989 samtidigt som det bestämdes att överträdelse alltid lyder under allmänt åtal. Straffskalan skärptes för att tvångsmedel vid behov skall kunna användas mot den som gör sig skyldig till överträdelse.

År 1995 gjorde Brottförebyggande rådet en uppföljande undersökning varav det framgick att under tiden 1.7.1988–30.9.1991, dvs. under den första tid lagen var i kraft, begärdes besöksförbud mot 984 personer medan besöksförbud meddelades för 654 personer. Åklagarmyndigheten förkastade således ca en tredjedel av ansökningarna. Majoriteten av de personer som besöksförbuden gällde var 30–50 åriga män och 30 % var av utländskt ursprung/härstamning. Endast 8 kvinnor meddelades besöksförbud. Utvidgat besöksförbud, som fastslog att den mot vilken förbudet avsågs gälla förbjöds att

uppehålla sig i närheten av den skyddsbehövande personens hem eller arbetsplats, meddelades 36 personer. 62 % av förbuden meddelades för den av lagen tillåtna maximitiden, dvs. ett år. 124 personer, dvs. 20 %, överträdde förbudet en eller flera gånger. Fyra femtedelar av dessa begick samtidigt ett brott mot den person som förbudet avsåg skydda. I en femtedel av överträdelsefallen blev den person som förbudet avsåg skydda offer för ett våldsbrott begånget av den person som meddelats förbudet. Endast 15 personer dömdes till straff bara för överträdelse av besöksförbudet. Det visade sig att praxis vid meddelande av besöksförbud förutsatte att den person som förbudet avsågs gälla redan hade begått ett brott mot den person som förbudet avsågs skydda, trots att ett förbud enligt lagen kan meddelas också annars.

I den ovan nämnda undersökningen konstaterades att trots att det inte förekommit flera fall av överträdelse än i samband med vart femte besöksförbud, innebär det inte nödvändigtvis att förbudet avvärjer trakasserier. Det har inte heller klarlagts om lagen och de med stöd av den meddelade besöksförbuden i praktiken har varit till hjälp för dem som känt sig hotade. Ofta har hjälpbehovet blivit uppenbart eller föranlett reaktioner först när ett brott redan trots ett gällande besöksförbud har inträffat.

I samband med upplösning av äktenskap kan den domstol som behandlar äktenskapskillnadsärendet på yrkande av någondera maken förordna att ett besöksförbud skall iakttas till dess att äktenskapskillnadsärendet har avgjorts och vunnit laga kraft (äktenskapsbalken 14 kap. 7 §). Förbudet gäller endast besök, dvs. det är snävare än ett sådant förbud mot alla slags kontakter som kan meddelas enligt lagen om besöksförbud.

I Sverige kan polisen ge personer som känner sig hotade ett slags säkerhetspaket med utrustning för avvärjande av angrepp, såsom t.ex. en larmtelefon genom vilken snabb kontakt fås till myndigheterna, en telefonsvarare och en larmordning.

3.2. Norge

I Norge trädde i början av år 1995 en föreskrift i straffprocesslagen i kraft (17 a kap. 222 a §) som gäller besöksförbud. I Norge kan åklagarmyndigheten förbjuda en person att uppehålla sig på en bestämd plats, för-

följa en annan person, besöka eller på annat sätt kontakta denna, om det på grund av särskilda omständigheter anses föreligga risk för att den för vilken förbudet har meddelats begår en straffbar handling mot denna, förföljer denna eller på annat sätt kränker dens frid. Åklagaren skall så snabbt som möjligt och senast den tredje dagen efter beslutet överföra saken till behandling vid under-rätten.

Besöksförbud kan meddelas på begäran av den som förbudet avser skydda eller när allmän hänsyn kräver det. Ett besöksförbudsärende kan föras till domstolsbehandling både av den som meddelats förbudet och den som förbudet avses skydda.

Förbud får inte meddelas om det innebär orimlig inblandning i situationen. Förbudet får inte heller vara mera omfattande än vad som är oundgängligt med hänsyn till omständigheterna.

Förbudet meddelas för viss tid, för högst ett år i sänder. För överträdelse av förbudet kan dömas till fängelse i högst sex månader. Den som upprepade gånger överträder ett besöksförbud kan dock dömas till fängelse i högst ett år.

I Norge kan enligt 53 § strafflagen uppställas villkor beträffande gärningsmannens vistelseort och personliga kontakter även när någon döms till ett villkorligt straff eller i samband med ett beslut att inte väcka åtal.

3.3. Danmark

I Danmark kan polismyndigheten ge en formell varning till den som ofredar en annan. Den som i strid med ett sådant varningsföreläggande av polisen kränker en annan persons frid genom att tränga sig på honom, förfölja honom med skriftliga meddelanden eller på annat sätt kränker friden kan straffas med böter eller ett kortvarigt fängelsestraff (haefte). Vid försvårande omständigheter kan för gärningen dömas till fängelse i högst sex månader. Föreläggandet gäller för en tid av fem år. Vid behov kan tiden förlängas ytterligare.

Polisen är behörig endast på begäran av den person som känner sig hotad. De materiella förutsättningarna för utfärdande av ett föreläggande regleras inte i lag utan är beroende av prövning. I allmänhet skall det vara fråga om upprepade kränkningar som har pågått under en viss period och som sannolikt kommer att fortsätta om inget ingripande

sker. Det krävs emellertid inte att kränkningarna har polisanmälts eller att förundersökning med anledning av dem har gjorts. Om offret har utsatts för ett allvarligt våldsbrott kan enligt betänkande nr 1102:1987 (Betaenkning om den förurättes ställning i voldtægts- og voldsager) ett föreläggande ges trots att det störande beteendet inte har varit upprepat.

Före avgörandet av ett ärende som gäller varningsföreläggande hörs den som föreläggande begärts mot. Enligt en undersökning begärdes förelägganden t.ex. under åren 1984 och 1985 i sammanlagt 3 349 fall, varav endast 657 resulterade i ett föreläggande. Samtidigt gjordes 500 anmälningar till polisen om brott mot 265 § strafflagen, dvs. kränkning, som skett trots föreläggande. I det ovan nämnda betänkandet anförts å andra sidan att föreläggandet i vissa fall har önskvärd effekt, dvs. kränkningarna upphör helt.

Det är polismyndigheten på den ort där den som föreläggandet avses skydda som fattar beslut om det. Föreläggandet förs in i ett särskilt protokoll, som delges den mot vilken föreläggandet meddelas. Samtidigt skall vederbörande upplysas om de straffrättsliga konsekvenserna av överträdelse av föreläggandet. Föreläggandet införs i straffregistret. Besvär över beslutet kan anföras hos justitieministeriet. Besvären uppskjuter emellertid inte verkställigheten. Lagligheten av ett föreläggande kan också prövas av domstol om den som har meddelats ett föreläggande åtalas för kränkning som har fortgått trots föreläggandet. Åtal kan väckas endast på målsägandes begäran.

Föreläggandet bortfaller om målsäganden yrkar det. Det kan även förfalla om förhållandena förändras t.ex. så att motparterna frivilligt börjar umgås med varandra.

3.4. Storbritannien

Underrätten (County Court) kan med stöd av Domestic Violence and Matrimonial Proceedings Act (1976) på ansökan av make eller sambo förbjuda den andra parten i ett parförhållande att ofreda sökanden eller barn som bor tillsammans med sökanden. Genom underrättens beslut kan make eller sambo förbjudas att uppsöka bostaden eller uppehålla sig på ett visst område där bostaden finns. Förbudet kan förenas med rätt för polisen att anhålla personen i fråga. En förutsättning för ett anhållande är att den störan-

de har åsamkat sökanden eller barnen fysisk skada och sannolikt kommer att göra det igen. Polisen kan anhålla den störande om det finns sannolika skäl att misstänka att denna kommer att handla i strid mot ett meddelat förbud. Som sannolika skäl kan anföras att den störande använt våld eller trängt sig in i en viss byggnad eller på ett visst område. Om någon anhålls på dessa grunder skall polisen inom ett dygn från anhållandet överföra saken till domstolsbehandling. Under denna tid får den anhållna inte frigges utan domstolens förordnande.

I Storbritannien har myndigheterna lånat ut larmanordningar i familjevåldssituationer till kvinnor som löper särskilt stor risk att bli offer för våld, t.ex. genast efter en redan inträffad misshandel eller efter en äktenskapsskillnad. När en larmanordning lånas ut förutsätts det emellertid inte att kvinnan redan har blivit misshandlad. Anordningen lånas ut för högst 30 dagar och under denna tid åtnjuter kvinnan polisens särskilda beskydd. Samtidigt uppgörs för kvinnan med samhällets hjälp en särskild trygghetsplan. Därutöver för polisen ett särskilt familjevåldsregister. När ett larm registreras kan polisen kontrollera om det tidigare förekommit familjevåld på samma adress och hur man i så fall har förfarit. Både den som blivit offer för en våldshandling och gärningsmannen upplyses om registreringen.

3.5. Tyskland, Österrike och Frankrike

Enligt lagstiftningen i Tyskland, Österrike och Frankrike kan till en dom för ett brott fogas särskilda föreskrifter som syftar till att förhindra att den dömda gör sig skyldig till nya brott samtidigt som de stöder återanpassningen till samhället. Föreskrifterna tar alltså inte i första hand sikte på skydda brottsoffret. Det är således inte fråga om besöksförbudsbestämmelser i det avseende som begreppet uppfattas i de nordiska länderna eller Storbritannien.

I Tyskland är det möjligt att komplettera en dom med bestämmelser och föreskrifter (153 a § straffprocesslagen och 56 c § strafflagen). Enligt dessa lagrum kan i en dom som gäller ett villkorligt fängelsestraff till prövotiden fogas föreskrifter, som syftar till att förhindra att den dömda begår nya brott. Domstolen kan utfärda dessa föreskrifter antingen i samband med domen eller också i efterskott. Föreskrifterna kan senare upp-

hävas eller ändras.

En möjlig föreskrift är att förbjuda umgänge med en viss person eller med personer som tillhör en viss grupp, om dessa kan tänkas erbjuda den dömda tillfälle eller incitament till nya brott. Dessutom kan den dömda förbjudas att besöka dessa personer eller att inkvartera dem. Domstolen kan å andra sidan låta bli att utfärda ovan nämnda föreskrifter om den dömda avger ett motsvarande löfte beträffande sin framtida livsstil och det kan antas att den dömda håller sitt löfte.

I Österrike är det enligt 5 kap. strafflagen möjligt att till en villkorlig dom foga olika föreskrifter såsom förbud mot att vistas i ett visst hus eller på en bestämd plats eller förbud mot att umgås med vissa personer. Domstolen kan även uppställa andra i det föreliggande fallet lämpliga villkor. Villkor som medför alltför stora begränsningar av gärningsmannens individuella frihet eller levnadssätt är emellertid förbjudna. Villkoren är i kraft högst till prövotidens utgång.

Aven i Frankrike är det enligt strafflagen möjligt att döma till förbud för den dömda att besöka en viss, i domen nämnd plats. Förbudet är dessutom förenat med övervakningsåtgärder. Föremålen för ett sådant förbud samt övervakningsåtgärderna kan ändras senare, om vissa i lagen närmare föreskrivna förutsättningar uppfylls. Förbudets maximal längd beror på hur allvarligt brottet är. Ett förbud ges för högst tio år om det är fråga om ett allvarligt brott och för högst fem år om det är fråga om ett lindrigare brott.

4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

4.1. Allmänt

Syftet med den föreslagna lagstiftningen är att förbättra rättsskyddet för personer som känner sig hotade, särskilt kvinnor som är rädda för att bli utsatta för våld från en före detta eller nuvarande make eller sambo samt ålderstigna föräldrar som utsätts för utpressning från sina vuxna barns sida. Lagstiftningen kan på detta sätt förbättra jämlikheten mellan könen och mellan åldersgrupper. Ett besöksförbud kan även användas för att skydda t.ex. barn som blir trakasserade.

Enligt de föreslagna bestämmelserna begränsar sig emellertid inte besöksförbud endast till reglering av relationer mellan perso-

ner som känner varandra. Om ett hot föreligger och förutsättningarna i övrigt uppfylls skall ett förbud även kunna meddelas t.ex. en person som hotar eller stör en företrädare för en penninginrättning på grund av missnöje med dennas beslut eller åtgärder. På samma sätt skall besöksförbud även kunna meddelas för att skydda en person som skall höras vid en rättegång, t.ex. ett vittne.

Besöksförbudets största betydelse ligger således däri, att det ger ett preventivt skydd för den som känner sig hotad, eftersom ett gällande förbud förbättrar polisens möjligheter att snabbare än annars ingripa i trakasserier som kan leda till våldshandlingar. Risken att ett förbud meddelas och särskilt ett redan meddelat förbud förväntas ha en sådan preventiv verkan som avvärjer trakasserier. Ett effektivt fungerande och övervakat besöksförbudssystem är ägnat att i viss utsträckning förhindra våldsbrott och fridsbrott samt minska den känsla av otrygghet som personer i riskzonen har. Propositionen förväntas således bidra till att reducera antalet situationer där personer faller offer för brott.

4.2. Förbudet och hur förbud meddelas

Förbudets innehåll

Den som har meddelats besöksförbud får inte besöka eller på annat sätt kontakta den person som förbudet avses skydda. Enligt förslaget är det också förbjudet att följa efter eller på annat sätt hålla den som förbudet avses skydda under uppsikt. Om det är befogat att anta att det inte är tillräckligt att förbjuda besök och kontakter kan ett utvidgat besöksförbud meddelas, vilket även omfattar vistelse på bestämda, i besöksförbudsbeslutet preciserade platser.

Syftet med utvidgat besöksförbud är att avvärja trakasserier som yttrar sig t.ex. så att den störande utan godtagbar anledning upprepade gånger förekommer i den skyddsbehövande personens sfär t.ex. genom att vistas på dennas bostadsområde eller genom att vänta utanför arbetsplatsen vid de klockslag då arbetet börjar eller slutar, dock utan att försöka tilltala eller på annat sätt kontakta den som förbudet avses skydda. Detta beteende kan av den skyddsbehövande med skäl uppfattas som hotfullt och blir därför en för den skyddsbehövande mycket störande omständighet, som denna inte rimligen kan förutsättas tåla. Inte heller ett utvidgat besöks-

förbud skall vara onödigt omfattande så att det på ett orimligt sätt begränsar den persons som förbudet gäller rättigheter att utträta ärenden och uppehålla sig på offentliga platser. Ett förbud kan redan från början förordnas i utvidgad form eller också kan ett normalt besöksförbud utvidgas om det visar sig vara otillräckligt. När ett beslut om besöksförbud fattas skall alltid de särskilda förhållanden som råder i det enskilda fallet beaktas och förbudets innebörd och utsträckning bestämmas i överensstämmelse därmed.

Kontakter för vilka det finns en saklig grund och som är uppenbart befogade skall emellertid inte förbjudas. Som sådana undantag kan nämnas kontakter som föranleds t.ex. av avvittring av egendom. I beslutet om besöksförbud skall också i övrigt beaktas omständigheterna i det enskilda fallet. Rättigheterna och handlingsmöjligheterna för den person mot vilken förbudet avses gälla skall inte genom beslutet begränsas mer än vad som är nödvändigt för att avvärja hot om brott mot eller trakasserier av den person som förbudet avses skydda. I beslutet om besöksförbud skall i mån av möjlighet de nödvändiga kontakterna förutses och det kan bestämmas att de för att minska hotet skall ske genom förmedling av t.ex. en jurist eller socialmyndighet eller i närvaro av någon utomstående.

För den person som meddelas besöksförbud innebär förbudet att denna inte får kontakta den som förbudet avses skydda. Förbudet hindrar emellertid inte kontakter i motsatt riktning. Eftersom den som förbudet avses skydda i första hand vill undvika att träffa en person som upplevs som hotfull eller störande, är det inte nödvändigt att bestämma att förbudet är förpliktande för båda. Om det emellertid finns behov av ett ömsesidigt besöksförbud, skall det begäras till skydd för vardera parten mot den andra.

Förutsättningarna för besöksförbud

Enligt förslaget kan besöksförbud meddelas om det föreligger risk för att den person mot vilken förbudet begärs kommer att begå brott mot den persons liv, hälsa, frihet eller frid som känner sig hotad eller på annat sätt allvarligt trakassera denna. Frågan om hur överhängande faran är skall alltid bedömas objektivt från fall till fall. En förutsättning för ett besöksförbud är emellertid inte att den mot vilken förbudet avses gälla redan

har begått ett brott mot den som känner sig hotad. Vid bedömningen av hur stor faran är skall särskilt avseende fästas vid de berörda personernas relationer, arten av det trakasserier eller det hot som har förekommit och hurvida det har varit fortgående samt vid hur sannolikt det är att hotet eller trakasserier fortsätter om inget ingripande sker. Ett särskilt vägande skäl föreligger om den mot vilken förbudet avses gälla har gjort sig skyldig till våld mot den som förbudet avses skydda. Från fall till fall kan vid bedömningen av våldsrisker även beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla tidigare har gjort sig skyldig till våldsbrott, ifall detta bidrar till att öka den fara som den skyddsbehövande personen utsätts för.

Faran behöver inte heller bestå av direkt fysiskt hot. Om någon stör en annas frid t.ex. genom hot eller smädelse i dennas hem, på arbetsplatsen eller på en offentlig plats eller genom att utan anledning följa efter denna i syfte att irritera och störa, kan detta enligt förslaget utgöra en tillräcklig grund för ett besöksförbud. Fortgående trakasserier per telefon, brev eller motsvarande kan också föranleda ett besöksförbud. En enstaka gärning eller ett isolerat hot kan i allmänhet ännu inte anses som en tillräcklig förutsättning för meddelande av besöksförbud. Med beaktande av alla de omständigheter som framkommit i ett fall kan likväl också en enstaka gärning eller ett enstaka hot ibland motivera ett besöksförbud, t.ex. om den ena parten i en parrelation hotar döda den andra i samband med att ett stridigt äktenskap eller samboförhållande nyss har upplösts eller håller på att upplösas.

Det är inte bara den påvisbara faran utan också den berörda personens egen uppfattning om faran som enligt förslaget skall tillmätas betydelse. För undvikande av missbruk borde faran eller hotet, åtminstone när situationen upprepar sig, kunna observeras av en utomstående som ser objektivt på saken. Avseende skall då fästas t.ex. vid om den som förbudet avses skydda har kontaktat polisen, socialmyndigheterna eller någon frivilligorganisation pga. hot eller trakasserier som han eller hon har blivit utsatt för. Som utredning om hotet kan även beaktas läkarintyg, skriftliga meddelanden och tekniska upptagningar samt vittnesmål från t.ex. grannar eller arbetskamrater. Hot som riktats mot specialgrupper såsom småbarn, utvecklingsstörda eller personer som lider av min-

nesförlust utreds huvudsakligen genom uttåtanden från anhöriga eller vårdpersonal, ifall vederbörande inte själv förmår ge uttryck för sina erfarenheter av hotet.

Av praktiska skäl kan bestämmelserna om besöksförbud inte tillämpas på personer som bor i samma hushåll. Den som känner sig hotad av någon som den bor tillsammans med måste innan den begär besöksförbud ordna så att de i saken involverade bor på skilda håll, t.ex. genom att med stöd av 24 § äktenskapslagen (234/1929) yrka på samlevnadens upphörande jämte vräkning av den andra maken.

Eftersom ett besöksförbud begränsar den persons rättigheter mot vilken förbudet avses gälla skall han i enlighet med de allmänna rättskipningsprinciperna i tillräcklig och saklig utsträckning beredas tillfälle att bli hörd med anledning av ansökan om besöksförbud samt de omständigheter och bevis som anförts till stöd för ansökan. I hastigt påkomna situationer, där behovet av skydd uppenbart brådskar, skall avvikelse kunna göras från denna regel och ett tillfälligt besöksförbud meddelas trots att den mot vilken förbudet avses gälla ännu inte har beretts tillfälle att bli hörd. Den omständigheten att man saknar uppgifter om var den mot vilken förbudet avses gälla uppehåller sig eller att denna undviker att bli hörd utgör heller inte enligt förslaget ett hinder för meddelande av tillfälligt besöksförbud. Som en säkerhetsåtgärd kan ett besöksförbud meddelas också för en kort tid. I Sverige har visserligen utvecklats en praxis enligt vilken besöksförbud i allmänhet meddelas för ett år i sänder.

Giltighetstid

Ett besöksförbud kan meddelas för högst ett år. Vid behov kan förbudet förlängas, dock högst med ett år i sänder. En förlängning förutsätter att den person eller myndighet som har talerätt i saken framställer en begäran om detta. Förlängningsbehovet skall prövas enligt samma grunder som när besöksförbudet meddelades. Det föreslås ingen begränsning av hur många gånger ett förbud kan förlängas. Behovet av förbudet prövas emellertid minst en gång per år i samband med förlängningsbegäran.

Ett besöksförbud kan inte upphävas genom överenskommelse mellan den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda. När förbudet visar sig obe-

hövligt skall en begäran inlämnas till tingsrätten om att få det upphävt. Möjligheten att upphäva förbudet genom ett avtal kunde leda till svåra tillämpningsproblem i situationer där endast den mot vilken förbudet avses gälla i efterhand hävdar att parterna kommit överens om att upphäva förbudet.

4.3. Specialfrågor

Tekniskt skydd

Den som känner sig hotad kan också skyddas genom att man lånar ut hjälpmedel med vilka han eller hon själv kan avvärja våldshandlingar eller få direkt kontakt med polisen. I Sverige har polisen tillgång till en särskilt säkerhetspaket med hjälp av vilket det är möjligt att på förhand avvärja särskilt attacker mot kvinnor. I förpackningen ingår en larmtelefon som är en mobiltelefon med kortnummerval. Genom telefonen får den som känner sig hotad kontakt med larmcentralen och den lokala polisstationen. I förpackningen ingår dessutom en med bandspelare försedd telefonsvarare med hjälp av vilken inkommande samtal kan kontrolleras innan de besvaras samt bandas. Möjligheten att banda samtalen fungerar dels som bevisning i eventuella hotfall men har också en avskräckande effekt. Det är också möjligt att till den skyddsbehövande personens telefonanslutning koppla en larmtelefon med inprogrammerat kortnummer till larmcentralen. En sådan telefon är dessutom försedd med en fjärrstyrd larmknapp. Om den skyddsbehövande personen utlöser larmet kopplas en högtalartelefon på om inte telefonluren lyfts. Genom högtalaren kan larmcentralen höra vad som sker i den skyddsbehövande personens bostad och tala med denna. I paketet ingår ytterligare en sprayburk eller ett ljudligt larm. Den person som behöver skydd kan få låna hela paketet eller delar av det. Enligt polisens uppfattning ger larmanordningarna bara ett tillfälligt skydd. Lånetiderna varierar i allmänhet från en till tre månader, men även längre perioder kan komma i fråga. Det finns ingen maximitid för lånet.

I Finland finns åtminstone inte för tillfället något motsvarande system. Lagstiftningen ställer emellertid inte några hinder i vägen för utveckling av ett sådant. När det gäller anskaffning av säkerhetspaket för utlåning till personer som känner sig hotade aktualiseras frågan om kostnaderna för anskaffning

och användning av utrustningen. Det kan också påpekas att det hittills inte har funnits någon lagstiftning om besöksförbud i Finland. Ett ändamålsenligt förfarande vid övervakningen av hur besöksförbud följs kunde t.ex. vara att skapa direkt kontakt till polisens larmcentral.

Bostadsförhållanden

Om de i ett besöksförbudsärende delaktiga fortfarande bor tillsammans kan ett förbud av praktiska skäl inte meddelas. För att förbudet skall kunna övervakas krävs det att någondera parten först flyttar bort från den gemensamma bostaden. Vid behov kan denna utnyttja t.ex. socialmyndigheternas och skyddshemmens service.

Enligt 24 § äktenskapslagen kan domstolen på gemensam ansökan av makarna eller på ansökan av någondera maken förordna bl.a. att den av makarna som har större behov av bostad skall få bo kvar i det gemensamma hemmet. Domstolen kan ålägga den andra maken att vid hot om vräkning flytta bort från det gemensamma hemmet. En ansökan om detta förutsätter inte att en ansökan om äktenskapsskillnad har anhängiggjorts. Enligt regeringens proposition med förslag till ändring av äktenskapslagen (RP 62/1986 rd) möjliggör dessa bestämmelser att samlevnaden av domstolen förordnas upphöra t.ex. i situationer där detta med tanke på familjen säkerhet är nödvändigt till följd av någondera makens våldsamma uppträdande eller av motsvarande skäl. Bestämmelsen kan emellertid inte tillämpas när ett s.k. samboförhållande upplöses eller i situationer där de i besöksförbudsärendet delaktiga företräder två generationer av samma familj.

Bestämmelserna om besöksförbud tar inte ställning till ägande- eller hyresrätten till en bostad, till uppdelning av lösöre eller till eventuella skadestandsfrågor. Oenigheter om dessa frågor avgörs även i fortsättningen från fall till fall mot bakgrunden av andra bestämmelser, t.ex. lagen om hyra av bostadslägenhet (481/1995).

Samarbetet mellan myndigheter

Polisen och socialmyndigheterna kan i samband med sina tjänsteuppdrag komma i kontakt med människor som kunde ha nytta av att ett besöksförbud meddelas. På grundvalen av sina arbetsuppgifter kan de ofta ha

föresättningar att bedöma behovet av ett förbud samt vilken betydelse det skulle ha för de berörda personernas förhållanden. Dessa myndigheter kan därför dels fungera som sakkunniga, dels som ett slags stödpersoner när den som förbudet avses skydda inte själv vågar lämna in en begäran om besöksförbud. Med tanke på dessa situationer föreslås det att myndigheterna är behöriga att begära meddelande av besöksförbud.

Samma myndigheter intar i allmänhet en nyckelposition vid övervakningen och uppföljningen av förbudet. Den som fattar beslut om besöksförbud borde därför om möjligt få sådana uppgifter av myndigheterna som behövs för beslutsfattandet. I fall där den som förbudet avses skydda upprepade gånger har accepterat förbjudna kontakter och därmed på eget initiativ avstått från sin rätt till skydd med hjälp av besöksförbudet, borde myndigheterna på motsvarande sätt kunna samarbeta för att få ett besöksförbud som blivit onödigt upphävt.

4.4. Behandling av besöksförbudsärenden

Besöksförbud som rättskipningsärende

Besöksförbud kan såsom rättskipningsärende till sin juridiska natur närmast jämföras med tvångsmedel, säkringsåtgärder eller näringsförbud. Det viktigaste syftet med ett besöksförbud är att ge skydd mot eventuella framtida rättskränkningar samt att på förhand avvärja brott. Besöksförbudsärenden skiljer sig från de ärenden som behandlas vid rättegångar i tviste- eller brottmål närmast i det avseendet att vid dessa rättegångar ges rättsskyddet snarast retroaktivt. Ett besöksförbudsärende handlar om att man bereder sig för framtida rättskränkningar och skapar ett skydd mot dem genom att förbjuda vissa personer att kontakta varandra. Förbudet baserar sig på den enas uttryckliga vilja men kan t.o.m. strida mot den andras.

Till besöksförbudsärendenas natur hör att beslutet vid behov måste fattas snabbt och smidigt. Den som till sitt skydd behöver ett besöksförbud skall i brådskande fall kunna få ett beslut snabbt och genom ett relativt enkelt förfarande. En domstolsbehandling med alla dess skeden är en tungrodd metod i en sådan situation.

Å andra sidan kräver den persons rättskydd mot vilken beslutet avses gälla att meddelandet av ett besöksförbud alltid förut-

sätter utredning av omständigheterna i det enskilda fallet, och åtminstone ett slutgiltigt förbud skall inte kunna meddelas endast på basis av de uppgifter som sökanden lämnar. Även i besöksförbudsärenden kan bevisfrågorna vara komplicerade. En rättvis utredning av förhållandena sker bäst i samband med en rättegång. Även om ett besöksförbud endast i ringa utsträckning inkräktar på en persons rättigheter är det ändå fråga om ett sådant ingrepp i rättigheterna och skyldigheterna att utgångspunkten bör vara att de i saken delaktiga har rätt att få ärendet behandlat vid domstol. Domstolsförfarandet skall å sin sida uppfylla alla krav på saklighet och rättvisa som kan ställas på en modern rättegång.

Sammanfattningsvis föreslås det att tingsrätten är den myndighet som är behörig att behandla besöksförbudsärenden. Å andra sidan skall ett tillfälligt besöksförbud kunna meddelas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslutet om meddelande av tillfälligt besöksförbud skall inom en kort, i lagen bestämd tid föras till domstolsbehandling.

Föresättningarna för meddelande av tillfälligt besöksförbud är enligt propositionen de samma som för meddelande av normalt besöksförbud, men förfarandet hos den anhållningsberättigade tjänstemannen är enklare och smidigare än vid domstolen. När det gäller vissa brådskande fall kan enligt förslaget tillfälligt besöksförbud också meddelas utan att alla i saken delaktiga hörs.

Förfarandet i domstolen avviker enligt förslaget inte mycket från det som iakttas i brottmål. Det ankommer dock på domstolen att se till att ärendet blir grundligt behandlat. I andra hand iakttas i besöksförbudsärenden bestämmelserna om förfarandet i brottmål, även om ett besöksförbudsärende inte till sin natur är ett brottmål.

Initiativrätt

Rätt att begära att besöksförbud meddelas har enligt förslaget dels den person som känner sig hotad, dels åklagar- polis- och socialmyndigheten. Även om begäran om besöksförbud i allmänhet görs av den som känner sig hotad är det viktigt att bestämmelserna också möjliggör anhängiggörande på myndighetsinitiativ, i de fall där den som känner sig hotad inte själv vågar agera.

Vid sidan av den som känner sig hotad är det närmast polisen och socialmyndigheten

som är lämplig såsom initiativtagare i besöksförbudsärenden. Dessa myndigheter kan på grundvalen av sina arbetsuppgifter ha kunskaper om den skyddsbehövande personens situation och behovet av ett besöksförbud.

Samtliga ovan nämnda myndigheter har enligt förslaget rätt att på eget initiativ begära meddelande av både tillfälligt och normalt besöksförbud.

Domstolsbehandling

Såsom redan konstaterats ovan bör den myndighet som meddelar besöksförbud i tillräcklig utsträckning kunna se till att ärendet behandlas skyndsamt samtidigt som rättskyddet fungerar. Avgörandet i ärendet kan kräva att domstolen tar ställning både till rättsliga och bevisfrågor. Därför kan enligt förslaget normalt besöksförbud meddelas uteslutande av en domstol, medan en anhållningsberättigad tjänsteman kan meddela ett tillfälligt besöksförbud.

Behörig i ett besöksförbudsärende är den domstol inom vars domkrets den som förbudet avses skydda har hemort eller den domstol där förbudet huvudsakligen är avsett att tillämpas.

Enligt 1 kap. 9 § och 2 kap. 9 § tvångsmedelslagen (450/1987) är tingsrätten vid handläggning av ärenden som gäller häktning eller reseförbud beslutför med en lagfaren medlem ensam. Näringsförbud meddelas av allmän underrätt på yrkande av åklagaren. Enligt 19 § lagen om näringsförbud (1059/1985) skall vid behandling av mål som rör meddelande av näringsförbud eller förlängningen av tiden för förbud i tillämpliga delar iaktas vad som gäller i fråga om handläggning av brottmål, då för brottet inte stadgas annat straff än böter. Om det för det brott som nämns i åtalet med hänsyn till de omständigheter som anges där inte stadgas strängare straff än böter eller fängelse i högst ett år och sex månader, är tingsrätten domför i en sammansättning med endast en lagfaren medlem. Härvid kan det inte dömas till strängare straff än böter. Även ärenden där någon motsatt sig ett straffanspråk behandlas i endomarsammansättning, eftersom ett sådant ärende endast kan gälla brott där straffskalan motsvarar den ovan beskrivna och där endast böter yrkas som straff.

Besöksförbud kan jämföras med straffprocessuella tvångsmedel och näringsförbud.

Besöksförbudsärenden kan således behandlas i samma sammansättning i tingsrätten, dvs. med en lagfaren medlem, som de ovan nämnda ärendena. Av 17 § tingsrättslagen (581/1993) följer att en notarie som utför domstolspraktik inte kan komma i fråga som ensam lagfaren medlem vid avgörande av besöksförbudsärenden. Bestämmelsen i 5 § 2 mom. lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän domstol (307/1986) är inte tillämplig, eftersom det inte är fråga om ett sådant ansökningsärende som nämns i denna lag. För klarhetens skull föreslås därför i 1 § 2 mom. en särskild bestämmelse om domstolens sammansättning.

Ett besöksförbudsärende kan enligt propositionen även vid behov behandlas i samband med ett brottmål, varvid domstolens sammansättning bestäms med utgångspunkt i åtalsärendet.

Ett besöksförbudsärende kan bli anhängigt vid tingsrätten på två olika sätt: antingen så att en ansökan om meddelande av besöksförbud inlämnas direkt till tingsrätten eller så att en anhållningsberättigad tjänsteman överför sitt beslut om tillfälligt besöksförbud till tingsrätten för behandling. I vardera fallet skall sökanden begära att besöksförbud meddelas för en viss person.

Begäran om meddelande av besöksförbud är formfri. Någon egentlig stämningsansökan krävs enligt förslaget inte. Av begäran skall emellertid framgå uppgifter om de i saken delaktiga samt grunderna för begäran. Tingsrätten kan vid behov bereda ärendet och t.ex. genom aktiv processledning utreda grunderna för ansökan samt den eventuella bevisningen. För att domstolen skall ha bättre möjligheter att utreda ärendet föreslås det att den kan förordna om polisundersökning. Detta kan vara nödvändigt särskilt i de fall där sökanden vänt sig direkt till domstolen och där ingen polisundersökning tidigare gjorts.

För att den kontradiktoriska principen skall förverkligas bör begäran om meddelande av besöksförbud delges den person mot vilken beslutet avses gälla och även den som förbudet avses skydda, om inte denna själv är sökande. Delgivningen skall ske genom något av de förfaranden som nämns i 11 kap. rättegångsbalken om delgivning av stämning.

Domstolsbehandlingen av ett besöksförbudsärende skall enligt förslaget ske med iakttagande i tillämpliga delar av lagen om

rättegång i brottmål (689/1997). Eftersom talan i allmänhet inte förs av allmänna åklagaren blir närmast de bestämmelser aktuella som gäller när målsäganden ensam driver ett åtalsärende. Ärendet kan enligt förslaget avgöras också oberoende av att den person mot vilken beslutet avses gälla inte är närvarande, om inte dennas närvaro är nödvändig och vederbörande kallats till domstolen vid sådant vite.

De myndigheter som har rätt att ta initiativ till meddelande av besöksförbud har enligt förslaget rätt att vara närvarande och föra talan också när myndigheten inte är sökande. Dessa skall sålunda efter behov underrättas om tidpunkten för behandlingen.

I regel skall de i saken delaktiga själva stå för sina kostnader i ärendet. Av vägande skäl kan undantag från denna regel göras. De i saken delaktiga har rätt att ha ett biträde och har även rätt till fri rättegång, om de förutsättningar som nämns i lagen om fri rättegång uppfylls. Under samma förutsättningar har de rätt till allmän rättshjälp. Eventuella bevisningskostnader för vittnen som tingsrätten har inkallat kan förordnas stanna staten till last.

Behandling hos anhållningsberättigad myndighet

Rättsverkningarna av ett besöksförbud är jämförelsevis begränsade. Den person mot vilken beslutet avses gälla får sitt liv begränsat endast till den del hans handlande hotar eller stör en annan person. Det bör därför vara möjligt att en anhållningsberättigad tjänsteman genom ett relativt enkelt förfarande kan meddela ett tillfälligt besöksförbud.

Sökanden skall vända sig till en anhållningsberättigad tjänsteman och begära att besöksförbud meddelas en bestämd person. Begäran kan vara formfri. I praktiken blir det närmast tjänstemän inom polisorganisationen som meddelar tillfälliga besöksförbud.

Om ärendet inte är alltför brådskande eller om det är nödvändigt för att utreda ärendet kan polisundersökning göras. En polisundersökning är i allmänhet nödvändig bl.a. för att den myndighet som fattar beslut i ärendet skall få tillräckliga uppgifter som underlag för sitt beslut. Det kan antas att en begäran om besöksförbud framställs i en situation där det nyss gjorts en polisanmälan som för-

anlett polisundersökning. Denna omständighet kan ibland utnyttjas vid behandlingen av besöksförbudsärendet, varvid en ny polisundersökning kan undvikas. Det är ändamålsenligt att genast göra polisundersökning också med beaktande av att när ärendet efter att det tillfälliga besöksförbudet meddelats överförs till tingsrätten för behandling, i allmänhet ändå ges ett förordnande om polisundersökning.

Ett besöksförbudsärende skall alltid behandlas i brådskande ordning. I regel skall den anhållningsberättigade tjänstemannen ändå före avgörandet höra de i saken delaktiga samt eventuella vittnen. Det är viktigt att bägge parter hörs, för då kan i avgörandet omständigheterna i det enskilda fallet beaktas och läggas till grund för beslutet om förbudets omfattning och eventuella begränsningar och undantag. Rätten att bli hörd är en viktig garanti för rättsskyddet. En anhållningsberättigad tjänsteman behöver inte nödvändigtvis höra de i saken delaktiga om begäran om besöksförbud är uppenbart ogrundad eller om ärendet måste avgöras utan dröjsmål. Ärendet skall avgöras utan dröjsmål när behovet av ett besöksförbud är uppenbart, hörandet skulle fördröja beslutet och den som förbudet avses skydda i onödan skulle utsättas för fara. Det omedelbara kontradiktoriska förfarandet, dvs. de i saken delaktiga personernas rätt att ställa klarläggande frågor till varandra eller låta höra vittnen, realiserar då genom att ärendet överförs till tingsrätten.

På förfarandet hos en anhållningsberättigad tjänsteman tillämpas inte bestämmelserna om offentlighet vid rättegång.

Aven en anhållningsberättigad tjänsteman skall avfatta ett skriftligt beslut i besöksförbudsärendet, som delges de i saken delaktiga. Vid bestämmande av förbudets innebörd skall i beslutet också preciseras behövliga undantag. Det är skäl att i det enskilda fallet sträva efter att umgängesrätten med barn kan förverkligas. Beslutet är ett rättskipningsavgörande och skall följaktligen motiveras på vederbörligt sätt. I beslutet skall utöver avgörandet och motiveringen anges vilken myndighet som har fattat beslutet samt beslutsdatum, vem som ansökt om förbudet, den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda, en kort redogörelse för ärendet samt tillämpade lagrum.

Eftersom en anhållningsberättigad tjänstemans beslut att meddela tillfälligt besöksför-

bud är interimistiskt till sin natur och med tanke på rättsskyddet för den person mot vilken beslutet avses gälla föreslås det att den anhållningsberättigade tjänstemannen på tjänstens vägnar utan dröjsmål, dock inom tre dygn efter beslutet, skall överföra det till den behöriga tingsrätten för behandling. Ärendet skall upptas till behandling i domstolen senast sju dygn efter att det tillfälliga besöksförbudet meddelades.

Eftersom ärendet skall upptas till behandling i tingsrätten senast sju dygn efter att det tillfälliga besöksförbudet meddelades, är det för att trygga en ändamålsenlig handläggning skäl att den myndighet som beslutar om tillfälligt besöksförbud i praktiken redan på förhand kontakter tingsrätten för att komma överens om behandlingsdag och klockslag. Även om ärendet skall tas upp till behandling i tingsrätten inom sju dagar innebär detta inte att huvudförhandlingen hålls inom denna tid, utan den kan äga rum vid en senare tidpunkt. I beslutet om tillfälligt besöksförbud skall även anges när och vid vilken tingsrätt ärendet kommer upp. Angivelsen skall i första hand avse tidpunkten för den muntliga huvudförhandlingen i tingsrätten. Om datum för huvudförhandling ännu inte har utsatts, räcker det med att i beslutet konstateras att ärendet upptas till behandling vid en viss tingsrätt inom sju dygn och att tingsrätten meddelar särskilt om tidpunkten för huvudförhandlingen.

För att syftet med ett tillfälligt besöksförbud skall nås föreslås det att det träder i kraft så snart det har meddelats. Förbudet skall genast följas om inte den domstol som behandlar ärendet bestämmer något annat. En förutsättning för att en överträdelse av ett besöksförbud skall anses straffbar är dock att överträdelsen sker uppsåtligt.

4.5. Påföljder vid överträdelse av förbudet

Även om den som överträder ett besöksförbud inte samtidigt gör sig skyldig till något annat brott, innebär överträdelsen uttryckligen ett sådant hot eller en sådan störning som besöksförbudet skall avvärja. En förbuden kontakt visar också att gärningsmannen förhåller sig likgiltigt till myndighetens föreskrifter. Överträdelse av besöksförbud föreslås kriminaliserat och för brottet kan enligt förslaget dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Eftersom maximistraffet är fängelse i ett år, skall straffbe-

stämmelsen överföras till 16 kap. strafflagen så snart detta kapitel reviderats utgående från regeringens proposition 6/1997 rd.

Enligt tvångsmedelslagen kan den som på sannolika skäl misstänks för ett brott anhållas och häktas om det för brottet stadgade strängaste straffet är fängelse i minst ett år och den misstänktes förhållanden eller andra omständigheter gör det sannolikt att denna flyr eller på annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff, försvårar sakens utredning eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Under vissa förutsättningar kan således dessa tvångsmedel riktas mot den som överträder ett besöksförbud, vilket kan vara nödvändigt för att förhindra nya överträdelser mot förbudet eller andra brott.

Överträdelse av besöksförbud föreslås lyda under allmänt åtal. Någon åtalsbegäran från målsäganden krävs inte, eftersom besöksförbudet från början kan meddelas på myndighets initiativ. Brottet riktar sig dessutom på ovan nämnt sätt mot rättsvärderna. Den som förbudet avses skydda skall emellertid betraktas som målsägande, eftersom överträdelsen av besöksförbudet innebär att kontakt tagits i strid med förbudet.

Polisen övervakar att besöksförbuden följs. För att möjliggöra övervakningen föreslås det att ett landsomfattande register över besöksförbud inrättas.

5. Propositionens verkningar

5.1. Ekonomiska och organisatoriska verkningar

Propositionen har inga direkta statsekonomiska verkningar. Antalet besöksförbud som är i kraft samtidigt blir sannolikt inte så stort. I början kan det visserligen tänkas uppstå en anhopning av ansökningar.

De myndigheter som behandlar besöksförbud får ökade arbetsuppgifter, men inte i en sådan utsträckning att det skulle förutsätta nya tjänster. Övervakningen av att de besöksförbud som meddelats verkligen följs kräver å andra sidan en effektiv övervakning som kommer att belasta polisen. Inte heller här behövs det nya tjänster eftersom övervakningssituationerna sannolikt i stor utsträckning kommer att motsvara de uttryckningar där polisen redan nu larmas hem till en person som hotas av ett brott. Även registrering av förbudet kan skötas med nuva-

rande resurser. Reformen medför inte direkta tilläggsuppgifter för socialmyndigheterna, varför lagstiftningens verkningar på dessas verksamhet är små.

Polisen kan genom interna beslut förse personer som känner sig hotade med tekniska hjälpmedel. Behovet av anslag utreds särskilt.

Bland andra ekonomiska verkningar kan nämnas att meddelande av besöksförbud och en effektiv övervakning av att de följs kan minska behovet bland personer som känner sig hotade att utnyttja skyddshemstjänster och motsvarande frivillighjälp.

5.2. Lagstiftningens betydelse för olika medborgarkategorier

Eftersom det kan antas att besöksförbud oftast aktualiseras för att skydda kvinnor och ålderstigna personer kan propositionen på det sätt som nämns i punkt 3.1 öka jämlikheten mellan könen och olika åldersgrupper också vad gäller deras trygghetskänsla.

6. Ärendets beredning

I riksdagen har gjorts en lagmotion (67/1995) i ärendet med förslag till stiftande av en lag om besöksförbud. I sitt utlåtande 31.5.1996 till lagutskottet med anledning av motionen framförde justitieministeriet att en regeringsproposition om saken bereds vid ministeriet. Sammanlagt 26 myndigheter och organisationer ombads ge utlåtande om förslaget till proposition. För den som givit utlåtanden ordnades i september 1997 ett möte.

Regeringens proposition har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet.

7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

7.1. Samband med andra propositioner

Eftersom maximistraftet för överträdelse av besöksförbud föreslås bli fängelse, skall straffbestämmelsen enligt rådande praxis tas in i strafflagen. Överträdelse av besöksförbud är ett brott mot en av myndighet utfärdad bestämmelse och kan lämpligen placeras i 16 kap. strafflagen om brott

mot myndigheter, som ingår i regeringens proposition 6/1997 rd. Eftersom denna proposition fortfarande behandlas i riksdagen föreslås det att straffbestämmelsen i detta skede tas in i lagen om besöksförbud och senare överförs till strafflagen.

7.2. Samband med internationella avtal

Den föreslagna lagstiftningen kan främja den respekt för privatlivet som följer av artikel 8 i Europarådets människorättskonvention (FördrS 19/1990), eftersom den utgör ett sådant nytt, preventivt rättsmedel som avses i artikel 13. Även rätten till personlig säkerhet, som nämns i artikel 9.1 i Förenta nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976), kan antas bli främjad genom den föreslagna lagstiftningen.

Förenta Nationernas generalförsamling godkände den 20 december 1993 en deklaration om eliminering av våld mot kvinnor. I deklarationen hänvisas till FN:s ekonomiska och sociala råds (ECOSOC) resolution 1990/15. I en bilaga till resolutionen konstateras bl.a. att våld mot kvinnor förekommer allmänt i familjer och i samhället, överskrider alla ekonomiska, sociala och kulturella gränser och att brådska och effektiva åtgärder därför förutsätts för att denna form av våld skall kunna elimineras. I FN:s deklaration avses med våld mot kvinnor alla former av könsrelaterat våld som åsamkar eller kan åsamka kvinnor fysiska, sexuella eller psykiska men eller lidanden, inklusive hot om sådant våld. Enligt artikel 4 i deklarationen skall staterna med alla medel och utan dröjsmål vidta åtgärder för att eliminera våld mot kvinnor, bl.a. genom att vidta effektiva förebyggande och andra rättsliga, politiska, administrativa och kulturella åtgärder för att skydda kvinnor mot våld i alla former. Dessutom skall de vidta åtgärder som förhindrar att kvinnor på nytt utsätts för våld. Besöksförbudet kan ses som ett medel för att uppnå de mål som deklarationen ställer.

Propositionens verkningar på rätten att röra sig inom statens territorium granskas nedan i samband med detaljmotiveringen till lagstiftningsordningen.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lag om besöksförbud

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Besöksförbud.* I paragrafen definieras syftet med besöksförbud som är att avvärja brott mot fysisk persons liv, hälsa, frihet eller frid eller hot om sådant brott samt annat allvarligt trakasseri. Ett besöksförbud kan således inte medföra skydd för en juridisk person, t.ex. ett ämbetsverk, en inrättning eller ett företag mot eventuella faror. Med besöksförbud kan en person som känner sig hotad skyddas dels mot fysiskt våld men också mot psykiskt våld såsom hotelser, mobbning eller trakasserier.

2 §. *Förutsättningarna för besöksförbud.* I paragrafen föreskrivs om förutsättningarna att meddela besöksförbud. Enligt 1 mom. kan förbud meddelas om det finns grundad anledning att anta att någon kan bli föremål för ett brott som riktar sig mot dennas liv, hälsa, frihet eller frid eller på annat sätt bli allvarligt trakasserad. För att ett förbud skall kunna meddelas måste den potentiella gärningsmannen eller störaren vara känd. Bedömningen av om det föreligger hot om brott eller trakasseri skall ske utgående från den skyddsbehövande personens egen syn på sin situation. Denna persons uppfattning är emellertid inte tillräcklig, utan hotet skall på basis av den utredning som görs även kunna konstateras av en utomstående. Eftersom den skyddsbehövande också kan vara ett barn som inte själv kan uttrycka sitt behov, skall hotet i sådana situationer uttryckligen kunna bedömas objektivt.

Sådant annat allvarligt trakasseri än hot om brott som avses i lagrummet kan t.ex. bestå i att någon utan saklig orsak under en längre tid eller ofta kontakter den som känner sig hotad eller håller denna under uppsikt. Ett sådant förfarande kan uppfylla brottsrekvisitet för hemfridsbrott, men detta behöver inte vara fallet för att förbud skall meddelas. På motsvarande sätt kan upprepat nedlåtande eller sårande uppträdande föranleda ett besöksförbud meddelas, om den som känner sig hotad har blivit allvarligt trakasserad på grund av ovan nämnda beteende, oberoende av om brottsrekvisitet för ett ärekränkingsbrott samtidigt uppfylls.

Vid bedömningen av förutsättningarna att meddela förbud skall enligt 2 mom. i varje enskilt fall de i saken delaktigas personliga omständigheter beaktas. Avseende skall då fästas både vid relationerna mellan den som förbudet avses skydda och den mot vilken beslutet avses gälla och vid hur ett besöksförbud skulle inverka på vårdnaden av och ungängesrätten med parternas gemensamma barn. Av praktiska skäl kan besöksförbud inte meddelas mellan personer som fortfarande bor i samma hushåll. Denna aspekt granskas närmare i punkt 4.3. Bostadsförhållanden i den allmänna motiveringen.

När behovet av ett förbud prövas skall det beaktas av vilken natur brottshotet eller trakasseriet är samt ifall det upprepas. Ett synnerligen vägande skäl för meddelande av besöksförbud kan vara att den person mot vilken beslutet avses gälla har gjort sig skyldig till en våldshandling mot den som förbudet avses skydda. Betydelse kan även tillmätas sådana mot en utomstående riktade brott mot liv, hälsa, fred eller frihet som den person mot vilken beslutet avses gälla har gjort sig skyldig till. En enstaka störande handling som någon begått närmast av tanklöshet kan däremot i allmänhet inte anses som en tillräcklig grund för meddelande av besöksförbud. När en begäran om besöksförbud avgörs bör det övervägas om den mot vilken beslutet avses gälla sannolikt, om inget ingripande görs, kommer att fortsätta med trakasserier eller begå ett brott mot den som förbudet avses skydda. Om det inte längre finns grundad anledning att anta att ett brott kommer att begås eller trakasserier fortsätta, skall förbud inte meddelas.

3 §. *Förbudets innebörd.* I paragrafen föreslås en definition av begreppet besöksförbud.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om normalt besöksförbud. Den mot vilken förbudet avses gälla får enligt förslaget inte besöka den som förbudet avses skydda eller på annat sätt kontakta denna. Det är sålunda förbjudet att försöka ta kontakt per telefon, brev, e-post eller på motsvarande sätt. Likaså är det förbjudet att följa efter och att iakta den som förbudet avses skydda. Det skall alltså vara förbjudet att t.ex. vandra efter någon, men också att på andra sätt iakta den skyddade t.ex. med hjälp av videofilmning eller fotografering.

Eftersom besöksförbudet anger att den person som besöket avses skydda inte vill ha att göra med den som meddelats förbudet, är kontakter och besök i positiv bemärkelse likaså förbjudna. Den som har meddelats förbud får således inte t.ex. bjuda in den som förbudet avses skydda på besök eller sända gåvor till denna. Om det inte längre finns något behov av förbudet, utan de berörda parterna vill återuppta kontakten med varandra, skall ansökan om att förbudet upphävs först göras på det sätt som bestäms i 16 §.

I den dom där besöksförbud meddelas skall göras de av förhållandena i det enskilda fallet föranledda och i 3 mom. nämnda samt andra motiverade begränsningar och avvikelser i förbudet. I beslutet om besöksförbud skall alltid fästas särskilt avseende vid de omständigheter som föreligger i varje enskilt fall. Förbudet får inte vara mera omfattande än vad som är nödvändigt för den som förbudet avses skydda. För att förbudet skall kunna övervakas effektivt skall i beslutet uttryckligen preciseras de behövliga begränsningarna i och avvikelserna från förbudet. Undantag kan behövas t.ex. i situationer som hänför sig till avvitrning av egendom eller umgängesrätt med barn.

Begränsningar och undantag kan likaså behövas i situationer där den ena partens arbete förutsätter att han eller hon med korta mellanrum förflyttar sig från ett arbetsställe till ett annat eller där dennas arbete annars är rörligt. Begränsningar och avvikelser kan i ett enskilt fall likaså bli nödvändiga om de i saken delaktiga förekommer på samma arbetsplats eller deras bostäder är belägna i närheten av varandra. Eftersom inte ens ett utvidgat besöksförbud kan förplikta någon att flytta bort från orten eller avstå från sin arbetsplats eller sin semesterbostad, kan det bli aktuellt att överväga behovet av begränsning även när de i saken delaktiga stadigvarande bor på en sådan ort där utbudet av basservice är så begränsat att det endast finns en butik och bank och ett daghem eller motsvarande inrättning. Det är skäl att i beslutet om besöksförbud försöka trygga vardera partens möjligheter att sköta sina normala förpliktelser på grund av familj och arbete.

I paragrafens 2 mom. föreslås bestämmelser om möjligheten att meddela *utvidgat besöksförbud*. Ett utvidgat besöksförbud kan meddelas om ett i 1 mom. avsett normalför-

bud mot besök och andra kontakter inte anses tillräckligt för att avvärja ett brottshot eller annat trakasserier. Den som meddelats ett utvidgat besöksförbud får inte uppehålla sig i närheten av den skyddade personens stadigvarande bostad eller fritidsbostad, arbetsplats eller därmed jämförbart ställe. Ett sådant ställe kan vara t.ex. en läroinrättning. Eftersom den som förbudet avses skydda kan känna sig särskilt hotad t.ex. när han eller hon regelbundet rör sig längs en viss rutt med ett litet barn, kan det i vissa fall vara nödvändigt att förbjuda den person mot vilken beslutet avses gälla att under vissa tider vistas i närheten av ett daghem eller en skola där den som förbudet avses skydda regelbundet rör sig för att föra eller avhämta sitt barn. Gränserna för det förbjudna området och de förbjudna klockslagen skall bestämmas så noggrant som möjligt för att möjliggöra en effektiv övervakning. Även rättsskyddet för den person mot vilken beslutet avses gälla förutsätter att förbudet är klart och noggrant formulerat.

Det skall i allmänhet anses oskäligt att förbjuda den person mot vilken beslutet avses gälla att vistas t.ex. i ett köpcentrum eller postkontor eller i en bank, restaurang, teater, konsertsal eller idrottshall eller på ett motsvarande ställe där offentliga eller fritidstjänster bjuds ut och där den som förbudet avses skydda har för vana att sköta sina ärenden eller tillbringa sin fritid. Även om den mot vilken förbudet avses gälla åtminstone inte utan synnerligen vägande skäl kan förbjudas att vistas på dessa ställen eller hans vistelse där ens begränsas, får vederbörande givetvis inte heller i dessa lokaler på något sätt kontakta den som förbudet avses skydda.

Besöksförbudet kan från första början meddelas som ett utvidgat förbud eller också kan ett normalt förbud senare utvidgas. På motsvarande sätt kan ett utvidgat förbud inskränkas. I 16 § föreslås bestämmelser om förfarandet vid ändring av ett besöksförbud.

Enligt 3 mom. gäller ett besöksförbud inte kontakter för vilka det finns en saklig grund och som är uppenbart befogade. Avsikten med förbudet är inte att hindra vederbörande från att på sakliga grunder ha sådana kontakter som det finns ett klar behov av. Om t.ex. de i saken delaktigas gemensamma barn råkar ut för en olycka eller blir allvarligt sjukt när det besöker den förälder som meddelats ett besöksförbud till skydd för

den andra föräldern, skall den mot vilken beslutet avses gälla ha möjligheter att underätta den som förbudet avses skydda. Förbudet gäller inte heller t.ex. nödvändiga kontakter i samband med avvitrning av egendom. Redan i beslutet om besöksförbud skall det i mån av möjlighet bestämmas närmare om sådana kontakter som man i det skedet vet att kommer att bli aktuella. I sista hand kan frågan om huruvida en kontakt varit saklig och befogad prövas i samband med ett åtal om överträdelse av besöksförbudet.

2 kap. Meddelande av besöksförbud

4 §. *Behörig myndighet.* Enligt 1 mom. skall besöksförbudsärenden avgöras av tingsrätten. De grunder enligt vilka denna myndighet är behörig behandlas i punkt 4.4. Domstolsbehandlingen.

Tingsrätten är enligt förslaget beslutför i besöksförbudsärenden även i en sammansättning med endast en lagfaren medlem. Tingsrätten är enligt förslaget beslutför med endast ordföranden närvarande. Förslaget motiveras i punkt 4.4. Domstolsbehandlingen. Av 17 § tingsrättslagen följer att en notarie som utför domstolspraktik inte kan komma i fråga som ensam lagfaren medlem vid avgörandet av besöksförbudsärenden. Besöksförbudsärenden skall enligt 6 § 3 mom. behandlas skyndsamt. För att ärendet även i domstolen skall behandlas så smidigt som möjligt föreslås det att besöksförbudsärenden kan avgöras i tingsrätten även i en sammansättning med endast en domare.

Eftersom besöksförbudsärenden kan vara brådsakande föreslås det att tingsrättens sammanträde även kan hållas på annan tid och plats än vad som föreskrivs om allmän underrätts sammanträde. På samma sätt som tvångsmedelsärenden behandlas i ett jourssystem skall också besöksförbudsärenden vid behov kunna behandlas vid en annan tidpunkt och eventuellt också i andra lokaliteter än vad som gäller för domstolens ordinarie sammanträden.

Tingsrättens territoriella kompetens bestäms enligt 2 mom. Besöksförbud kan meddelas av tingsrätten på den ort där den som förbudet avses skydda har hemort eller där förbudet huvudsakligen avses bli tillämpat. I praktiken sammanfaller dessa orter ofta. Tingsrätten samt polis-, åklagar- och socialmyndigheten, om de är delaktiga i ärendet,

på denna ort har de bästa förutsättningarna att med avseende på den som förbudet avses skydda utreda behovet av ett sådant. Om den person mot vilken beslutet avses gälla är misstänkt för ett brott som kan vara av betydelse vid avgörande av besöksförbudsärendet, t.ex. misshandel av den som förbudet avses skydda, kan förbudsärendet också avgöras av den tingsrätt som är behörig i brottmålet. I praktiken är detta i allmänhet tingsrätten på den ort där brottet begåtts.

I paragrafens 3 mom. föreslås konstaterat att om tillfälligt besöksförbud föreskrivs i 11–13 §. Eftersom det är sannolikt att det normala tillvägagångssättet blir att den person som ansöker om besöksförbud först vänder sig till en anhållningsberättigad tjänsteman som meddelar förbudet varefter ärendet hänskjuts till tingsrätten för behandling, är ett hänvisningsstadgande om regleringen av tillfälligt besöksförbud nödvändigt redan i denna paragraf om behörig myndighet.

5 §. *Hur besöksförbud väcks och bereds i tingsrätten.* Enligt förslaget till 1 mom. kan besöksförbud begäras antingen av den som känner sig hotad eller av en åklagar-, polis- eller socialmyndighet.

Det är viktigt att myndigheterna på eget initiativ kan anhängiggöra ett besöksförbudsärende i situationer där det är uppenbart att ett sådant behövs, men där den som förbudet avses skydda inte i rädsla för eventuella hämdaktioner eller av annan orsak, t.ex. på grund av sin ålder eller hälsa, själv vågar begära besöksförbud. Polisen och socialmyndigheterna kommer i samband med bostadslarm och klientbesök också annars i kontakt med personer, som skulle behöva ett besöksförbud som skydd. På grundvalen av hänvisningsbestämmelsen i 13 § är ett myndighetsinitiativ möjligt också när begäran gäller ett tillfälligt besöksförbud som anhängiggörs hos en anhållningsberättigad tjänsteman.

Begäran kan enligt förslaget framställas formfritt hos tingsrätten, antingen skriftligen eller muntligt. Någon egentlig stämningansökan krävs inte. För att saken skall kunna utredas skall dock redan ansökan innehålla tillräckliga uppgifter om sökanden och den mot vilken förbudet avses gälla samt grunderna för begäran. Begäran kan emellertid kompletteras vid behov och tingsrätten skall vid behov uppmana sökanden att göra detta.

I paragrafens 2 mom. föreslås bestämmelser om möjlighet att göra i 37 § polislagen avsedd polisundersökning för att utreda be-

hovet av och förutsättningarna för ett besöksförbud. Med polisundersökning avses som begrepp annan av polisen utförd undersökning än sådan, som baserar sig på brott. Enligt regeringens proposition angående paragrafen (RP 57/1994 rd) innebär en polisundersökning att en officiell utredning görs och sammanställs i ett annat ärende än ett brottsärende, dvs. när polisen på basis av andra bestämmelser i lag är skyldig att utreda ett ärende. Polisundersökning kan sålunda göras t.ex. vid försvinnanden, eftersom de kan hänga samman med brott, även om det inte finns grund för sådana misstankar enbart på grund av själva försvinnandet. Den tingsrätt som behandlar ett besöksförbudsärende kan enligt förslaget förordna att polisundersökning skall göras. Förordnandet kan ges och skulle sannolikt i praktiken oftast ges på tingsrättens eget initiativ, om ärendets behandling anses förutsätta tilläggsutredning. För att tingsrätten skall kunna undersöka om ett besöksförbud är motiverat är det i de flesta fall ändamålsenligt att göra en polisundersökning för att utreda fakta i ärendet. Detta är särskilt befogat om ärendet inte redan tidigare behandlats som ett tillfälligt besöksförbudsärende med vidhängande polisundersökning.

I paragrafens 3 mom. föreslås att en begäran om besöksförbud så som förskrivs i 11 kap. rättegångsbalken om delgivning av stämning skall delges den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda, om inte sistnämnda är sökande. En rättvis rättegång kännetecknas av att motparten får veta vilka synpunkter den andra parten har fört fram och att denna bereds tillfälle att anföra sin egen syn på saken. Enligt principen om hörande av motparten skall en begäran om meddelande av besöksförbud på det sätt som föreskrivs om delgivning av stämning delges den mot vilken förbudet avses gälla. Eftersom ett besöksförbudsärende också kan anhängiggöras genom en myndighets försorg, skall ansökan i ett sådant fall också delges den som förbudet avses skydda. På detta sätt får alla i saken delaktiga vetskap om ansökans innehåll och grunderna för den.

Enligt förslaget skall domstolen se till att begäran om besöksförbud delges de i saken delaktiga. I samband med delgivningen skall de i saken delaktiga uppmanas att med anledning av begäran skriftligen avge svaromål inom av domstolen utsatt tid eller att avge

muntligt svaromål vid sammanträdet. Besöksförbudsärenden skall behandlas i brådskande ordning och allt som i onödan fördröjer ärendet skall i mån av möjlighet undvikas. I tämligen klara fall skall de i saken delaktiga således kunna kallas direkt till huvudförhandling, där ärendet om möjligt skall avgöras direkt. I ärenden som enligt vad polisundersökningen visar är mera komplicerade kan det vara ändamålsenligt att be motparten om ett skriftligt svaromål före huvudförhandlingen. I lagrummet föreslås föreskrivet att ärendet direkt skall tas upp till huvudförhandling om det anses onödigt att begära skriftligt svaromål. Även om de i saken delaktiga ombeds att avge skriftligt svaromål, kan de samtidigt också kallas till den huvudförhandling som under alla omständigheter kommer att hållas vid en senare tidpunkt. Tingsrätten kan med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 6 § 1 mom. också annars vid behov bereda ärendet på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål.

6 §. *Huvudförhandling i tingsrätten.* I paragrafens 1 mom. föreslås att om behandlingen av ärendet i tillämpliga delar gäller vad som föreskrivs om rättegång i brottmål. Ett besöksförbudsärende är inte ett brottmål, men principerna för en brottmålsprocess lämpar sig bättre för behandlingen av ett sådant än principerna för behandlingen av tvistemål.

Med stöd av hänvisningen iaktas det snarast den enklare behandlingsordning som i 7 kap. lagen om rättegång i brottmål föreskrivs för straffyrkanden som målsäganden ensam driver, eftersom besöksförbudsärenden inte i domstol normalt drivs av allmänna åklagaren utan av den i saken delaktiga som begärt besöksförbud.

Hänvisningen avser även ärendets beredning och möjliggör således komplettering av de i saken framställda yrkandena samt annan beredning före den huvudförhandling som under alla omständigheter skall hållas i ärendet. En muntlig och därmed omedelbar huvudförhandling är en nödvändighet, eftersom det rör sig om ett beslut om någons rättigheter och skyldigheter på det sätt som avses i artikel 6 i Europeiska människorättskonventionen.

Enligt hänvisningsstadgandet skall vidare tillämpas det som i 8 kap. lagen om rättegång i brottmål och i 12 och 17 kap. rättegångsbalken bestäms om närvaro av part,

vittne och andra personer som skall höras samt följderna av dessa personers frånvaro. Det är tänkbart att de i saken delaktiga bör vara närvarande för att domstolen skall kunna ställa klarläggande frågor till dem och de till varandra samt låta anställa vittnesförhör. Även i detta avseende baserar sig de i saken delaktigas rättigheter på människorättskonventionen.

Ärendet skall alltid avgöras i tingsrätten vid en muntlig och omedelbar huvudförhandling. Av den rättskyddsgaranti som rättskipningsförfarandet ger följer att hörandet av de i saken delaktiga och vittnen alltid sker muntligen vid huvudförhandlingen. A andra sidan skall ett besöksförbudsärende även kunna avgöras också när den mot vilken förbudet avses gälla inte infinner sig till huvudförhandlingen. I 2 mom. föreslås därför föreskrivet att ärendet kan avgöras trots att den mot vilken förbudet avses gälla är frånvarande. En förutsättning för att ärendet skall kunna prövas trots att den mot vilken förbudet avses gälla är frånvarande är att denna persons närvaro inte är nödvändig för ärendets utredning och att han eller hon har kallats till domstolen vid sådant vite.

Den omständigheten att den person mot vilken förbudet avses gälla är frånvarande innebär inte automatiskt att saken på den grunden avgörs till hans eller hennes nackdel. Domstolen är under alla omständigheter skyldig att pröva om det föreligger grunder för att meddela besöksförbud. Situationen motsvarar den som uppstår när ett brottmål prövas i tingsrätten oaktat svarandens frånvaro.

Några specialbestämmelser med tanke på sökandens frånvaro behövs inte. Av bestämmelserna om frånvaro i brottmål, vilka skall tillämpas som kompletterande bestämmelser, följer att ärendet avskrivs om sökanden är frånvarande från huvudförhandlingen.

Polis-, åklagar- och socialmyndigheten har enligt förslaget rätt att vara närvarande och föra talan vid behandlingen också när myndigheten inte är sökande. För att detta skall kunna ske skall tingsrätten alltid underrätta åtminstone åklagar- eller polismyndigheten när ett besöksförbudsärende upptas till huvudförhandling.

I besöksförbudsärenden betonas domstolens roll vid utredningen av ärendet på ett annat sätt än i det förfarandet som iakttas i brottmål. I 3 mom. föreslås därför att tingsrätten vid huvudförhandlingen i ett besöks-

förbudsärende skall se till att ärendet blir grundligt behandlat. Tingsrätten är således skyldig att i tillräcklig utsträckning genom aktiv processledning och vid behov även på eget initiativ utreda fakta i saken och skaffa behövlig utredning. Domstolen skall vid behov kunna ålägga de i saken delaktiga eller eventuella vittnen att infinna sig till sammanträdet för att höras.

Tingsrätten är även berättigad att självant skaffa sådan bevisning som den finner nödvändig. När så sker skall de principer som framgår av 17 kap. 8 § rättegångsbalken iakttas. De i saken delaktiga skall således i regel själva sörja för bevisningen i målet. Detta beror bl.a. på att dessa bäst känner till vilken utredning som finns att tillgå. Domstolen skall således inte särskilt utreda hurdan bevisning som ännu kan fås i ärendet. Eventuell bevisning skall sålunda framgå antingen av polisutredningen i ärendet eller av de i saken delaktiga personernas yttranden. Domstolen skall se till att de i saken delaktiga blir jämlikt och opartiskt behandlade, vilket innebär att både sådan bevisning som talar för och sådan som talar mot besöksförbud skall läggas fram.

Domstolen skall likaså på vedertaget sätt se till att vittnena kallas till huvudförhandlingen.

Ett besöksförbudsärende skall behandlas i skyndsam ordning. Syftet med besöksförbud är att ge sökanden preventivt skydd mot brott, hot om brott samt allvarliga trakasserier, vilket innebär att dröjsmål i domstolen med behandling av ärendet kan förvärra situationen. Om det å andra sidan redan har meddelats ett tillfälligt besöksförbud genom beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman, är det med tanke på rättsskyddet för den mot vilken förbudet avses gälla viktigt att ärendet skyndsamt avgörs vid domstol.

7 §. *Besöksförbudets giltighet.* Enligt 1 mom. kan besöksförbud meddelas för högst ett år i sänder. Kortaste möjliga giltighetstid bestäms inte i lag utan skall prövas från fall till fall. Förbudet träder ikraft omedelbart då domstolen meddelar det. Förbudet skall även följas direkt och den som förbudet avses skydda har rätt till polishandräckning genast från det att avgörandet tillkommit. Detta motiveras med att den som förbudet avses skydda annars skulle känna sig otrygg om han eller hon skulle vara tvungen att vänta på att beslutet vinner laga kraft förrän det följs. Avgörandet skall iakttas oberoende av

ändringssökande, om inte den högre domstol som behandlar ärendet beslutar annat.

Då ett tillfälligt besöksförbudsbeslut hän skjuts till domstol för behandling kan domstolen innan den avgör ärendet förordna att förbudet tills vidare inte skall följas. Ett sådant förordnande ges närmast när det förefaller som om förbudet meddelats grundlöst. Om domstolen i samband med behandlingen finner att ett alltför omfattande beslut har meddelats, kan den med stöd av denna bestämmelse inskränka beslutet innan ärendet i övrigt avgörs. Detta framgår av 12 §.

Vid behov kan förbudet enligt 2 *mom.* förlängas. Antalet förlängningsgångar föreslås inte begränsade i lagen, men behovet av förbudet och dess innebörd upptas med beaktande av den teoretiska maximilängden minst en gång om året. Förlängning kan begäras innan det föregående beslutet har upphört att gälla. På detta sätt kan det undvikas att rättsskyddet för den som förbudet avses skydda brister under den tid ett förbud upphör att gälla och en förlängning meddelas. En förlängningsbegäran som framställs inom skälig tid före utgången av det tidigare förbudet kan således inte lämnas utan prövning med den motiveringen att den som förbudet avses skydda inte är i behov av rättsskydd. Förlängning kan enligt förslaget begäras av samma personer som har rätt att begära att det skall meddelas. Om den mot vilken förbudet avses gälla under den tid förbudet är i kraft avtjänar ett fängelsestraff, kan beslutet inte enbart på den grunden anses obehövligt eftersom avtjänandet av fängelsestraffet inte automatiskt förhindrar den mot vilken förbudet avses gälla att hota eller på annat sätt störa den som förbudet avses skydda t.ex. per telefon eller brev eller under permissioner från fängelset.

8 §. *Avgörandets innehåll.* Ett avgörande i ett besöksförbudsärende skall vara skriftligt. Tingsrättens avgörande rubriceras dom på normalt sätt. Domen skall enligt 1 *mom.* ange den myndighet som har avgjort ärendet, datum för avgörandet, sökanden, den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda, en kort redogörelse i ärendet, avgörandet jämte motivering och tillämpade lagrum. Av redogörelsen skall framgå både innehållet i ansökan och svarsmålet samt motiveringarna till dessa. Avgörandet skall motiveras på vederbörligt sätt.

När ett besöksförbud förordnas skall enligt 2 *mom.* förbudets innebörd och datum för

när förbudet upphör preciseras. Av avgörandet skall framgå om förbudet är normalt, vilket innebär att endast kontakttagande förbjuds, eller om det har givits i utvidgad form så att vistelse på något område under vissa tidpunkter är förbjudet. Områdena och tidpunkterna skall härvid noggrant anges i beslutet. Både när det gäller normalt och utvidgat besöksförbud skall eventuella undantag för sakliga och nödvändiga kontakter, t.ex. för umgänge med barn, anges med noggranna villkor.

I det avgörande, där beslutet meddelas, skall även anges straffhotet vid överträdelse av förbudet. Detta görs i syfte att effektivisera besöksförbudet.

9 §. *Meddelanden om domen.* Tingsrätten är enligt 1 *mom.* skyldig att underrätta sökanden om sin dom i besöksförbudsärendet samt den som förbudet avses skydda, om denna inte är sökande. Vidare skall den mot vilken förbudet avses gälla underrättas om domen. Om en begäran om besöksförbud har avslagits, behöver detta emellertid inte meddelas den mot vilken förbudet avses gälla, om denna inte har fört talan i ärendet. Om en begäran avslås har ett sådant avgörande i allmänhet inte någon betydelse för denna persons rättsliga ställning. Särskilt om denna inte har fört talan i ärendet är det dels onödigt med ett meddelande om domen, dels kan ett meddelande dessutom t.o.m. vara menligt för den som förbudet avses skydda. Om å andra sidan den mot vilken förbudet avses gälla aktivt har fört talan, bör han eller hon även underrättas om att begäran har förkastats.

Underrättelsen om att besöksförbud har meddelats skall enligt 2 *mom.* bevisligen delges den mot vilken förbudet avses gälla. Detta kan ske genom något av de delgivningsförfaranden som framgår av 11 kap. rättegångsbalken, uppenbarligen oftast genom stämningsdelgivning. Det förefaller emellertid naturligt att bevislig delgivning inte behöver ske om domen har avkunnats eller givits i den persons närvaro mot vilken beslutet avse gälla. Med tanke på rättsskyddet för den mot vilken förbudet avses gälla är det viktigt att denna faktiskt får vetskap om de begränsningar av rörelsefriheten som förbudet medför. Det bör dessutom beaktas att en förutsättning för att straff skall kunna utdömas för överträdelse av förbudet är att överträdelsen har skett uppsåtligen.

Enligt 3 mom. skall domstolen anmäla besöksförbudsdomarna till det register som enligt förslaget till 15 § skall föras över besöksförbud. Ur detta register får polisen vetskap om vilka besöksförbud som gäller. Med tanke på övervakningen av att förbuden följs är det således viktigt att anmälan registreras så snabbt som möjligt. Av anmälan skall i fråga om domen framgå de i 8 § 1–4 punkten angivna omständigheterna.

10 §. *Behandling i samband med ett brottmål.* Ett besöksförbudsärende som skall prövas av domstol kan av ändamålsenlighets-skäl också behandlas i samband med ett brottmål. Domstolens sammansättning bestäms då enligt vad som gäller för brottmålet. Sammanslagningen av målen förutsätter för det första att vid domstolen anhängiggjorts ett brottmål mot den mot vilken besöksförbudet avses gälla, att domstolen är territoriellt behörig att behandla båda ärendena och dessutom att brottmålet kan ha betydelse för frågan om besöksförbud, dvs. att det kan påverka bedömningen av behovet och förutsättningarna för meddelande av ett besöksförbud. Som exempel på sådana brottmål kan nämnas misshandel eller hemfridsbrott som riktar sig mot den som förbudet avses skydda.

Ett besöksförbudsärende kan däremot inte behandlas i samband med ett tvistemål eller ansökningsärende.

3 kap. Tillfälligt besöksförbud

11 §. *Beslut om tillfälligt besöksförbud.* Som det konstateras i allmänna motiveringen kan besöksförbudsärenden kräva en mycket snabb men även flexibel behandling för att det skall vara möjligt att genast ingripa i hotfulla situationer och för att sökandens ställning inte skall bli för komplicerad. När det gäller att direkt vända sig till domstol kan tröskeln bli för hög. Det föreslås därför bestämmelser om tillfälligt besöksförbud. I paragrafen bestäms enligt förslaget att besöksförbud också kan meddelas tillfälligt. Även om tillfälliga besöksförbud närmast är avsedda för brådskande fall, skall förutsättningarna för sådana förbud enligt förslaget inte avvika från de förutsättningar som enligt 2 § skall föreligga för meddelande av besöksförbud.

Beslut om tillfälligt besöksförbud kan meddelas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Med anhållningsberättigad tjänsteman

avses de tjänstemän som nämns i 6 § tvångsmedelslagen (450/1987). I praktiken kan sådana beslut närmast fattas av i 1 punkten i ovan nämnda lagrum avsedda tjänstemän inom polisorganisationen och i undantagsfall även allmänna åklagaren.

Eftersom det också när ett besöksförbudsärende behandlas i domstol kan uppkomma situationer där det innan ärendet avgörs slutgiltigt kan bli nödvändigt att meddela ett tillfälligt besöksförbud under den tid behandlingen pågår, har lagrummet utformats så att även en anhållningsberättigad tjänsteman kan meddela ett tillfälligt besöksförbud. Sålunda kan även en behörig domstol meddela ett tillfälligt besöksförbud. Om giltighetstiden för ett av domstol meddelat tillfälligt besöksförbud beslutar vederbörande domstol och förbudet kan vara i kraft högst till dess att beslutet om det slutliga besöksförbudet har vunnit laga kraft.

Innan frågan om ett tillfälligt besöksförbud avgörs skall den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda i allmänhet beredas tillfälle att bli hörda. Detta sker lämpligast genom polisundersökning, varvid de i saken delaktiga hörs. Samtidigt kan även annan bevisning i saken utredas med tanke på domstolsbehandlingen.

Det är enligt förslaget inte nödvändigt att i alla situationer höra de i saken delaktiga. Ärendet kan avgöras även om dessa personer inte hörts, om begäran är uppenbart ogrundad eller om ärendet på grund av sin natur inte tål uppskov. En klart ogrundad begäran om besöksförbud kan således förkastas genast utan att den mot vilken förbudet avses gälla hörs. Hörande är inte heller nödvändigt t.ex. om det finns annan utredning om att den person som känner sig hotad är omedelbart utsatt för ständig fara, t.ex. på grund av upprepade hot eller våldshandlingar och ärendet inte på grund av nytt allvarligt hot tål uppskov. Ett tillfälligt förbud kan dessutom meddelas utan hörande, om den mot vilken förbudet avses gälla inte kan nås eller om han undandrar sig hörande.

12 §. *Överföring av beslutet till tingsrätten.* Eftersom det beslut som en anhållningsberättigad tjänsteman fattar om tillfälligt besöksförbud är interimistiskt och med beaktande dessutom av rättsskyddet för den mot vilken förbudet avses gälla föreslås det att en anhållningsberättigad tjänsteman utan dröjsmål och inom tre dygn efter beslutet om tillfälligt besöksförbud skall överföra

beslutet till den behöriga tingsrätten för behandling. Den tidigare behandlingen hos den anhållningsberättigade tjänstemannen kan inte betraktas som ett domstolsförfarande, varför rättsskyddet kräver en möjlighet till en sådan rättvis rättegång som avses i mänskörättskonventionen. Det är inte fråga om ändringssökande utan om att förbehålla domstolen rätt att utföra ett slags kontroll av den anhållningsberättigade tjänstemannens beslut. Situationen motsvarar den i tvångsmedelslagen reglerade behandlingen av häktningens ärenden. En anhållan skall frigges om inte domstolen inom en kort tidsfrist häktar vederbörande.

När en anhållningsberättigad tjänsteman har fattat beslut om att meddela tillfälligt besöksförbud skall denna på tjänstens vägnar överföra ärendet till tingsrätten för prövning. Den myndighet som har fattat beslutet skall samtidigt tillställa tingsrätten det skriftliga beslutet samt handlingarna i ärendet. Med handlingarna i ärendet avses åtminstone sökandens begäran om besöksförbud samt polisundersökningsprotokollet. Ärendet skall tas upp till behandling i domstolen inom sju dygn efter att det tillfälliga besöksförbudet meddelades. Frågan om till vilken domstol ärendet skall överföras avgörs med stöd av 4 §. Tidsfristerna bestäms enligt lagen om beräkning av laga tid (150/1930).

Eftersom ärendet skall tas upp till behandling i tingsrätten senast inom sju dygn efter att det tillfälliga besöksförbudet meddelades, borde med tanke på en ändamålsenlig domstolsbehandling den myndighet som meddelar det tillfälliga besöksförbudet i praktiken redan på förhand kontakta tingsrätten och komma överens om behandlingsdag. Även om ärendet skall tas upp till behandling i tingsrätten inom sju dygn innebär detta inte nödvändigtvis att huvudförhandlingen ordnas inom denna tid, utan den kan hållas vid en senare tidpunkt. Ett beslut om tillfälligt besöksförbud skall enligt förslaget innehålla de uppgifter som nämns i 8 §. I beslutet skall dessutom anges när och vid vilken tingsrätt ärendet kommer att behandlas. Den sist nämnda uppgiften gäller uttryckligen tidpunkten för den muntliga huvudförhandlingen i tingsrätten. Om datum för huvudförhandling inte kan bestämmas när det tillfälliga besöksförbudet meddelas, räcker det med att i beslutet konstatera att ärendet tas upp till behandling inom sju dygn vid en viss tingsrätt och att tingsrätten

meddelar särskilt när huvudförhandlingen hålls.

Den myndighet som har fattat beslut om tillfälligt besöksförbud skall även för sökanden klargöra att beslutet är interimistiskt. Sökanden skall således även i tingsrätten begära meddelande av besöksförbud trots att ärendet anhängiggörs genom en myndighets försorg.

Endast ett beslut som innebär att tillfälligt besöksförbud meddelas skall på tjänstens vägnar överföras till tingsrätten. Om en anhållningsberättigad tjänsteman förkastar en begäran om tillfälligt besöksförbud kan sökanden under alla omständigheter själv göra en ny begäran hos tingsrätten. Om förhållandena ändras kan sökanden likaså på nytt vända sig till en anhållningsberättigad tjänsteman och begära meddelande av tillfälligt besöksförbud.

13 §. Kompletterande bestämmelser. Som en kompletterande bestämmelse föreslås att om tillfälligt besöksförbud i tillämpliga delar gäller vad som föreskrivs om besöksförbud. Detta avser inte bara de materiella förutsättningarna för besöksförbud utan även bestämmelserna om förfarandet.

Såsom ovan redan har konstateras bestäms förutsättningarna för meddelande också av tillfälligt besöksförbud enligt 2 §. Även ett tillfälligt besöksförbud ger möjligheter att ingripa mot sådana hot som avses i 1 §. Förbudets innebörd bestäms med stöd av 3 §.

Förfarandet vid behandlingen av tillfälligt besöksförbud skall i tillämpliga delar följa bestämmelserna i 5 och 6 §. Begäran om besöksförbud kan således framställas dels av den som känner sig hotad, dels av åklagar-, polis- eller socialmyndigheten. Av jävsbestämmelserna följer givetvis att samma myndighet inte samtidigt både kan begära besöksförbud och fatta beslut i ärendet.

Även vid behandlingen av tillfälligt besöksförbud kan i 37 § polislagen avsedd polisundersökning göras. Det är givetvis mest ändamålsenligt om ärendet i allmänhet utreds tillräckligt grundligt redan när ett tillfälligt besöksförbud meddelas. I polisundersökningen skall i allmänhet, utöver den som förbudet avses skydda, även den mot vilken förbudet avses gälla höras. Dessutom skaffas annan behövlig utredning.

Med anledning av en begäran skall således i allmänhet den mot vilken förbudet avses gälla höras. Hörandet kan ske vid en polisundersökning men i undantagsfall också på

annat sätt. Däremot krävs det inte att begäran om besöksförbud delges. Ett ärende som gäller tillfälligt besöksförbud kan under de förutsättningar som bestäms i 11 § 2 mom. t.o.m. avgöras utan att de i saken delaktiga bereds tillfälle att bli hörda.

Aven ett beslut om tillfälligt besöksförbud skall vara skriftligt och ange de uppgifter som nämns i 8 §. Meddelanden om avgörandet skall tillställas dem som nämns i 9 §. När det uttryckligen är fråga om förkastande av en begäran om tillfälligt besöksförbud kunde det vara ändamålsenligt att den mot vilken förbudet avses gälla inte underrättas om avgörandet, såvida han inte har fört talan i ärendet.

Överträdelse av ett tillfälligt besöksförbud är enligt förslaget straffbart med stöd av 17 §. En förutsättning för att överträdelsen skall betraktas som straffbar är att den skett uppsåtligt.

Ett tillfälligt besöksförbud skall registreras i det register som avses i 15 §.

4 kap. Särskilda bestämmelser

14 §. *Kostnaderna i ärendet.* I regel skall de i saken delaktiga själva stå för de kostnader som behandlingen av ett besöksförbudsärende orsakar. Den förlorande parten skall sålunda inte i allmänhet åläggas att ersätta den vinnande partens kostnader. Meddelande av besöksförbud är varken ett tviste- eller brottmål, varför bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader i dessa mål inte enligt förslaget skall tillämpas på behandlingen av besöksförbudsärenden.

I undantagsfall kan det emellertid vara oskäligt om inte den vinnande parten får ersättning för sina rättegångskostnader. I vissa fall kan det framgå att någon i förlämnings syfte har begärt att besöksförbud skall meddelas. I ett sådant fall vore det inte rättvist om inte den mot vilken förbudet har begärts skulle få ersättning för skäliga rättegångskostnader. Det är å andra sidan också möjligt att den mot vilken förbudet avses gälla utan godtagbara grunder försöker förlänga rättegången för att på detta sätt få till stånd att sökandens rättegångskostnader ökar. Även i sådana fall kan domstolen pröva om sökanden med undantag från huvudregeln helt eller delvis kan få ersättning för sina rättegångskostnader.

Bestämmelsen om rättegångskostnaderna blir aktuell endast om ärendet överförs till

tingsrätten för prövning. Sålunda blir bestämmelsen om rättegångskostnaderna inte tillämplig om den begäran som framställts hos en anhållningsberättigad tjänsteman om meddelande av besöksförbud förkastas. Den anhållningsberättigade tjänstemannen är inte behörig att bestämma om rättegångskostnaderna. I dessa situationer står respektive part för sina kostnader.

Eftersom de i saken delaktiga i undantagsfall kan behöva ett biträde redan när saken behandlas hos en anhållningsberättigad tjänsteman, föreslås det att lagen om fri rättegång i detta sammanhang ändras så att en i saken delaktig person kan beviljas fri rättegång om denne i övrigt uppfyller förutsättningarna och att biträde kan förordnas redan i det skedet då ärendet behandlas hos en anhållningsberättigad tjänsteman. Med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 6 § lagen om allmän rättshjälp kan en i saken delaktig på motsvarande sätt också få ett biträde genom systemet med allmän rättshjälp.

Enligt 1 § lagen om lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972) har ett vittne som i något annat mål än tvistemål på förordnande av domstolen har inställt sig vid domstolen rätt att av statens medel få skälig ersättning för nödvändiga kostnader för resa och uppehälle samt för ekonomisk förlust. Sålunda kan till en person som på förordnande av domstolen inställt sig som vittne i ett besöksförbudsärende även betalas ersättning av statens medel. Vidare föreslås det att inga handläggningskostnader skall uppbäras för beslut i besöksförbudsärenden.

15 §. *Registrering av besöksförbud.* För att meddelade besöksförbud skall kunna övervakas effektivt föreslås i paragrafens 1 § mom. att polisen för att kunna fullgöra de uppgifter som bestäms i 1 § 1 mom. polislagen får registrera besöksförbud i sitt personregister. Beträffande registret skall gälla vad som bestäms i lagen om polisens personregister (509/1995).

Det är fråga om ett landsomfattande personregister som är avsett för polisens behov och om vilket med stöd av 5 § lagen om polisens personregister bestäms genom särskild förordning. I 2 § förordningen om polisens personregister (1116/1995) föreslås en ny 11 punkt med bestämmelser om ett besöksförbudsregister.

Tillfälliga besöksförbud skall enligt förslaget inte registreras.

Eftersom bestämmelser om utplånande av uppgifter ur polisens personregister skall ges på lagnivå, föreslås det i paragrafens 2 mom. att uppgifter om besöksförbud skall utplånas ur registret när två år har förflutit sedan förbudet upphörde att gälla.

16 §. *Upphävande eller ändring av besöksförbud.* Under den tid ett besöksförbud är i kraft kan de i saken delaktigas förhållanden undergå sådan förändringar att det finns skäl att upphäva ett besöksförbudsbeslut eller att ändra det medan det ännu är i kraft. Den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda kan under förbudets giltighetstid uppnå ett sådant samförstånd att de tillsammans konstaterar att förbudet bör upphävas eller ändras. Förbudet kan också visa sig vara oändamålsenligt formulerat.

Yrkande om att ett förbud skall upphävas eller ändras får enligt förslaget framställas av den mot vilken förbudet avses gälla eller den som förbudet avses skydda. Enligt förslaget skall denna rätt inte ges polis-, åklagar- eller socialmyndigheterna, eftersom behovet av ändring närmast kan antas grunda sig på de i saken delaktigas egen uppfattning om sin situation. Myndigheten har kunnat föra fram sina synpunkter i början av processen när förbudet begärdes eller när den anhållningsberättigade tjänstemannens ursprungliga avgörande överfördes till domstolen för prövning.

Yrkandet om upphävning eller ändring av ett besöksförbud görs enligt förslaget hos den tingsrätt som ursprungligen avgjorde ärendet, oberoende av om den längre är behörig att pröva en begäran om ett nytt förbud. Den tingsrätt som i tiden avgjorde ärendet är emellertid inte längre behörig om ett nytt besöksförbud redan behandlas av en annan domstol. Yrkandet om upphävning eller ändring av besöksförbudet skall i så fall göras hos den domstol där ärendet är anhängigt. Yrkandet kan göras muntligen eller skriftligen.

Ärendet skall enligt förslaget till 2 mom. behandlas med iakttagande av vad som i 5 och 6 § bestäms om behandling av den ursprungliga begäran om besöksförbud. Det är sålunda möjligt att göra polisundersökning också med anledning av ett yrkande på upphävning eller ändring av ett besöksförbud. De i saken delaktiga skall beredas tillfälle att bli hörda. Polis-, åklagar- och socialmyndigheten har enligt förslaget rätt att föra ta-

lan i saken. Om saken berör en omyndig person är tingsrätten skyldig att underrätta socialmyndigheterna om att ett upphävnings- eller ändringsyrkande har framställts. Ärendet skall även nu behandlas i brådskaordning.

17 §. *Straffbestämmelse.* Uppsätlig överträdelse av ett besöksförbud eller ett tillfälligt besöksförbud är enligt förslaget straffbart. Den gärningsform där det är fråga om oaktsamhet, dvs. när de i saken delaktiga av en händelse eller utan att känna igen varandra kommer i kontakt, skall däremot enligt förslaget inte straffas.

Straffet för överträdelse av besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud är enligt förslaget böter eller fängelse i högst ett år. Överträdelse av besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud är till sin natur ett brott vars straffskala klart bör visa hur klandervärd samhället anser överträdelsen vara. Vid övervägandet av straffskalan har dessutom beaktats erfarenheterna av motsvarande reglering i Sverige. I Sverige ändrades lagen om besöksförbud år 1989 (1989:1075) så att maximistrafket för överträdelse av besöksförbud höjdes från fängelse i sex månader till ett år. År 1995 gjordes en uppföljande undersökning av besöksförbudslagstiftningen (Brottsförebyggande rådet: Uppföljning av lagen om besöksförbud), varvid konstaterades att antalet överträdelser minskat något sedan straffskalan höjdes. Före lagändringen bröt 21 % av de som meddelats förbud mot förbudet medan motsvarande procent efter lagändringen sjunkit till 18 %. Ändringen anses emellertid inte vara statistiskt betydelsefull. Den föreslagna straffskalan möjliggör även anhållande och häktning av den som misstänks för överträdelse av besöksförbud, ifall övriga i tvångsmedelslagen nämnda föresättningar samtidigt uppfylls.

18 §. *Ikraftträdande.* De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

1.2. Lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt

1 §. *Tillämpningsområde.* Till paragrafens 2 mom. som gäller begränsningar av lagens tillämpningsområde föreslås fogat en bestämmelse om att lagen inte tillämpas på ärenden som gäller besöksförbud. I den föreslagna lagen om besöksförbud ingår detalje-

rade bestämmelser om ärendets behandling vid domstol. Andringen i lagen om behandling av ansökningsärenden är nödvändig närmast för att bestämmelsen i lagens 5 § 2 mom. om domstolens beslutförhet inte skall föranleda några sammanblandningar när det gäller behandlingen av besöksförbudsärenden, där domstolen enligt förslaget är beslutför i en sammansättning med en lagfaren medlem, trots att det är fråga om ett avgörande som överförs till domstolen för prövning.

1.3. Lagen om fri rättegång

1 §. Eftersom besöksförbudsärenden är sådana där den i saken delaktiga kan tänkas ha behov av juridisk hjälp, föreslås det att de i saken delaktigas kan beviljas fri rättegång och ett biträde förordnas för dem för behandlingen av ärendet hos en anhållningsberättigad tjänsteman eller vid domstol. Biträdets roll vid behandlingen av ärendet hos en anhållningsberättigad tjänsteman motsvarar förfarandet när ett biträde uppträder redan under förundersökningen. En bestämmelse om detta föreslås i paragrafens 1 mom. i en ny 6 punkt.

För behandling av ärendet hos en anhållningsberättigad tjänsteman beviljas enligt 4 § fri rättegång och eventuellt biträde förordnas av den tingsrätt, där ärendet kan anhängiggöras. Beviljandet av rättshjälp genom rättshjälpssystemet och eventuellt förordnande av privat rättsbiträde sker vid rättshjälpsbyråerna.

1.4. Lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

6 §. *Avgiftsfria prestationer.* Paragrafen föreslås ändrad så att handläggningsavgifter enligt denna lag inte uppbärs i besöksförbudsärenden.

7 §. *Befrielse får betalningsskyldighet.* Befriade från att betala avgifter enligt denna lag är enligt förslaget kommunala myndigheter som sköter social- och förmynderskapsärenden även i besöksförbudsärenden. Avsikten är att handläggningsavgiften inte skall hindra medellösa personer från att komma i åtnjutande av besöksförbud eller hindra socialmyndigheterna från att sköta de uppgifter

som de på basis av de föreslagna bestämmelserna om besöksförbud annars skulle kunna sköta.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart de har antagits och blivit stadfästa. Då besöksförbud meddelas kan även gärningar och händelser som inträffat före lagens ikraftträdande beaktas.

3. Lagstiftningsordning

Enligt artikel 2.1 i det fjärde tilläggsprotokollet till Europarådets människorättskonvention har var och en som lagligen befinner sig på en stats territorium rätt att där fritt röra sig. Utövat av dessa rättigheter får enligt artikelns 3 punkt inskränkas om det är nödvändigt t.ex. för förhindrande av brott eller skyddandet av annans fri- och rättigheter. Motsvarande bestämmelser ingår i artikel 12 i Förenta nationernas konvention om de mänskliga rättigheterna. Enligt 7 § 1 mom. regeringsformen har finska medborgare och utlänningar som lagligen vistas i landet frihet att förflytta sig i landet och välja boningsort.

Enligt förarbetena till den s.k. grundrättighetsreformen (RP 309/1993 rd. och GrUB 25/1994) kan genom lag här avsedda grundläggande fri- och rättigheter, t.o.m. om de satts i kraft utan lagförbehåll, begränsas om begränsningen är exakt och noggrant avgränsad i lag och om därmed eftersträvas med beaktande av människorättskonventionerna godtagbara syften, såsom i detta fall avvärjande av brott och skydd för andra människors rättigheter och friheter. En begränsning skall likaså stå i proportion till det eftersträfvade syftet. Rättsmedel för prövning av om begränsningen är befogad skall garanteras.

Ett besöksförbud begränsar i viss mån handlings- och rörelsefriheten för den mot vilken förbudet avses gälla. Syftet med lagförslaget är dock uttryckligen att förhindra brott samt skydda annans fri- eller rättigheter på det sätt som avses i det nämnda tilläggsprotokollet till Europeiska människorättskonventionen. Inskränkningen får tillgripas endast under i lagen noggrant reglerade situationer då det föreligger risk för att någon blir utsatt för brott eller hot om brott. Ett besöksförbud meddelas med noggranna begränsningar och

endast i en sådan omfattning som är nödvändig för att syftet med förbudet skall nås. Beslutet grundar sig på utredning i det enskilda fallet. De i saken delaktiga kan få ärendet prövat av domstol. Mot bakgrunden

av detta kan lagen om besöksförbud behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om besöksförbud**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Besöksförbud

Besöksförbud kan utfärdas för avvärjande av brott mot liv, hälsa, frihet eller frid eller hot om sådant brott eller för avvärjande av annat allvarligt trakasseri.

2 §

Förutsättningar för besöksförbud

Besöksförbud kan meddelas om det finns grundad anledning att anta att den person mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot den persons liv, hälsa, frihet eller frid som känner sig hotad eller på annat sätt allvarligt trakasserad denna.

Förutsättningarna att meddela förbud skall bedömas med beaktande av de i saken delaktiga personernas förhållanden, arten av det hot om brott eller det trakasseri som förekommit och risken för att det upprepas samt sannolikheten för att den mot vilken förbudet avses gälla fortsätter trakasserierna eller begår ett brott mot den som känner sig hotad.

3 §

Förbudets innebörd

På det sätt som närmare bestäms i avgörandet får den som meddelats besöksförbud inte besöka den person som förbudet skyddar

eller på annat sätt kontakta denna eller göra försök därtill (*normalt besöksförbud*), om inte annat följer av 3 mom. Det är likaså förbjudet att följa efter och iakttä den som förbudet skyddar.

Om det är befogat att anta att ett besöksförbud enligt 1 mom. inte är tillräckligt för att avvärja ett hot om brott eller annat trakasseri, får besöksförbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av den skyddade personens stadigvarande bostad eller fritidsbostad, arbetsplats eller motsvarande särskilt fastställt ställe (*utvidgat besöksförbud*).

Besöksförbudet omfattar inte kontakter för vilka det finns en saklig grund och som är uppenbart nödvändiga.

2 kap.

Meddelande av besöksförbud

4 §

Behörig myndighet

Besöksförbudsärenden avgörs av tingsrätten. Tingsrätten är beslutför med endast ordföranden närvarande. Sammanträdet kan även hållas på annan tid och plats än vad som föreskrivs om allmän underrätts sammanträden.

Behörig är tingsrätten på den ort där den person som förbudet avses skydda har hemort eller där förbudet huvudsakligen avses bli tillämpat. Om den person mot vilken förbudet avses gälla är misstänkt för ett brott som kan vara av betydelse vid avgörande av

besöksförbudsärendet är även den i brottmålet behöriga domstolen behörig att avgöra besöksförbudsärendet.

I 11–13 § föreskrivs om tillfälligt besöksförbud.

5 §

Hur besöksförbudsärenden väcks och bereds i tingsrätten.

Besöksförbud får begäras av den person som känner sig hotad eller trakasserad eller av en åklagar-, polis- eller socialmyndighet. Begäran kan vara muntlig eller skriftlig. Begäran kan vid behov kompletteras.

I ett besöksförbudsärende kan göras polisundersökning enligt 37 § polislagen (493/1995), om detta främjar ärendets behandling. Förordnande om polisundersökning utfärdas av den myndighet som behandlar besöksförbudsärendet.

Begäran om besöksförbud skall så som i 11 kap. rättegångsbalken föreskrivs om delgivning av stämning delges den mot vilken förbudet avses gälla och den förbudet avses skydda, om inte den sistnämnda är sökande. Samtidigt skall de i saken delaktiga uppmanas att med anledning av begäran skriftligen avge svaromål inom av domstolen utsatt tid eller att avge muntligt svaromål vid sammanträdet. Ärendet skall direkt tas upp till huvudförhandling om det anses onödigt att begära skriftligt svaromål.

6 §

Huvudförhandling i tingsrätten

Om behandlingen av ärendet gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om rättegång i brottmål.

Ärendet kan prövas och avgöras trots att den mot vilken förbudet avses gälla är frånvarande, om inte denna persons närvaro är nödvändig för ärendets utredning och denna har kallats till domstolen vid sådant vite. Polis-, åklagar- och socialmyndigheterna har rätt att vara närvarande och föra talan vid behandlingen också när myndigheten i fråga inte är sökande.

Tingsrätten skall se till att ärendet behandlas grundligt. Besöksförbudsärenden skall behandlas skyndsamt.

7 §

Besöksförbudets giltighet

Besöksförbud kan meddelas för högst ett år. Förbudet träder i kraft när tingsrätten meddelar beslutet. Avgörandet skall följas oberoende av ändringssökande, om inte en högre domstol som behandlar ärendet beslutar annat.

Förbudet kan förlängas. Förlängning kan begäras innan det föregående beslutet upphört att gälla.

8 §

Avgörandets innehåll

Avgörandet i ett besöksförbudsärende skall vara skriftligt och ange

- 1) den myndighet som har fattat beslutet,
- 2) datum för beslutet,
- 3) den som begärt förbudet,
- 4) den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda,
- 5) ärendet i korthet,
- 6) avgörandet jämte motivering och
- 7) tillämpade lagrum.

Om förbud meddelas skall i avgörandet preciseras förbudets innebörd och eventuella undantag samt anges hotet om straff för överträdelse av förbudet. I avgörandet skall anges vilket datum förbudet upphör.

9 §

Meddelanden om domen

Sökanden, den som domen avses skydda, såvida denna inte är sökande, samt den mot vilken förbudet avses gälla skall av tingsrätten underrättas om domen i besöksförbudsärendet. I det fall att begäran om besöksförbud har avslagits behöver emellertid inte den mot vilken förbudet avses gälla underrättas om detta, om denna inte har fört talan i ärendet.

Den som har meddelats besöksförbud skall underrättas om det med iakttagande av något av de bevisliga delgivningsförfarandena i 11 kap. rättegångsbalken, om inte domen har avkunnats eller givits i denna persons närvaro.

En dom genom vilken besöksförbud har meddelats, upphävts eller ändrats skall anmälas till det register som avses i 15 §. Av

anmälan skall framgå de i 8 § 1–4 punkten nämnda omständigheterna beträffande domen.

10 §

Behandling i samband med ett brottmål

Om den person mot vilken besöksförbudet avses gälla är misstänkt för ett brott som har betydelse för frågan om besöksförbud och brottmålet är anhängigt vid domstol, kan besöksförbudet behandlas i samband med brottmålet.

3 kap.

Tillfälligt besöksförbud

11 §

Beslut om tillfälligt besöksförbud

Besöksförbud kan även meddelas tillfälligt. Ett tillfälligt besöksförbud kan också meddelas av en anhållningsberättigad tjänsteman.

Innan frågan om tillfälligt besöksförbud avgörs skall den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda beredas tillfälle att bli hörda. Ärendet kan dock avgöras utan hörande, om begäran är uppenbart ogrundad eller om ärendet på grund av sin natur inte tål uppskov eller om den mot vilken förbudet avses gälla inte kan nås.

12 §

Överföring av beslutet till tingsrätten

Den anhållningsberättigade tjänstemannen skall utan dröjsmål, likväl inom tre dygn efter beslutet om tillfälligt besöksförbud, överföra beslutet till den behöriga tingsrätten för behandling. Den tjänsteman som har fattat beslutet skall samtidigt tillställa tingsrätten sitt beslut och handlingarna i ärendet. Ärendet skall tas upp till behandling i domstolen senast sju dygn efter att det tillfälliga besöksförbudet meddelades.

I det beslut genom vilket tillfälligt besöksförbud meddelas skall utöver vad som föreskrivs i 8 § även nämnas när och vid vilken tingsrätten ärendet kommer att behandlas.

Ett tillfälligt besöksförbud skall omedelbart iakttas om inte den domstol som behandlar ärendet beslutar annat.

13 §

Kompletterande bestämmelser

I fråga om tillfälligt besöksförbud gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om besöksförbud.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

14 §

Kostnaderna i ärendet

De i saken delaktiga svarar själva för sina kostnader i ärendet. Om vägande skäl föreligger kan en i saken delaktig emellertid av domstolen förpliktas att helt eller delvis betala motpartens skäligena rättegångskostnader.

15 §

Registrering av besöksförbud

För att kunna fullgöra de uppgifter som bestäms i 1 § 1 mom. polislagen får polisen registrera besöksförbud i sitt personregister. Tillfälliga besöksförbud registreras inte.

Uppgifter om besöksförbud skall utplånas ur registret när två år har förflutit från det förbudet upphörde att gälla.

16 §

Upphävande eller ändring av besöksförbud

Den mot vilken besöksförbudet avses gälla eller den som det avses skydda kan yrka att förbudet upphävs eller ändras, om detta på grund av förändrade förhållanden eller av andra vägande skäl är motiverat. Yrkandet riktas till den tingsrätt som har avgjort ärendet eller, om ärendet är anhängigt vid domstol, till den domstol som behandlar ärendet. Yrkandet kan vara muntligt eller skriftligt. Vid behandlingen av yrkandet skall 5 och 6 § iakttas.

17 §

Straffbestämmelse

Den som har meddelats besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud och uppsåtligt bryter mot detta skall för överträdelse av

besöksförbud dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

18 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 19 .

2.

Lag

om ändring av 1 § lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 30 april 1986 om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) 1 § 2 mom., sådant det lyder i lag 1028/1993, som följer:

1 §

Denna lag tillämpas dock inte på brottmål, lagfarts- och inteckningsärenden, ärenden som gäller godkännande av erkännande av faderskap, ärenden som gäller fri rättegång,

ärenden som behandlas enligt sjölagen (674/1994) eller ärenden som gäller besöksförbud. På konkursärenden tillämpas denna lag enligt vad som stadgas särskilt.

Denna lag träder i kraft den 19 .

3.

Lag**om ändring av 1 § lagen om fri rättegång**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 2 februari 1973 om fri rättegång (87/1973) 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag av 105/1998, som följer:

1 §

Fri rättegång beviljas enligt denna lag en finsk medborgare eller utlänning som, men hänsyn till sina inkomster och tillgångar samt sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska ställning, inte såsom delaktig i saken utan svårigheter förmår betala samtliga kostnader för ärendets handläggning

1) i tviste- och brottmål samt ansökningsärenden eller i besvärärenden enligt utsökningslagen vilka behandlas vid allmän domstol,

2) i mål som behandlas vid krigsrätt,

3) i mål som behandlas vid vattendoms-
tolarna, vattenöverdomstolen och jorddom-
stolarna,

4) i mål som behandlas vid länsrätterna
och högsta förvaltningsdomstolen,

5) i ärenden som gäller klagan, återbrytande av laga kraft vunnen dom eller återställande av försutten fataljetid i ärenden som nämns i 1–4 punkten, eller

6) i ärenden som gäller besöksförbud och som behandlas hos en anhållningsberättigad tjänsteman eller vid domstol.

Denna lag träder i kraft den

19 .

4.

Lag**om ändring av 6 och 7 § lagen om avgifter för domstolars och vissa
justitieförvaltningsmyndigheters prestationer**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 26 juli 1993 om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltnings-
myndigheters prestationer (701/1993) 6 § 1 mom. 21 punkten och 7 § 1 mom. 4 punkten, av
dessa lagrum 6 § 1 mom. 21 punkten sådan den lyder i lag 1651/1995, samt
fogas till 6 § 1 mom. en ny 22 punkt som följer:

6 §

Avgiftsfria prestationer

Handläggningsavgifter enligt denna lag
uppbärs inte

21) i fullföljdsärenden enligt 10 §, och
inte heller

22) i ärenden som avses i lagen om (/)
besöksförbud.

7 §

Befrielse från betalningsskyldighet

Befriade från att betala avgifter enligt den-
na lag är

4) kommunala myndigheter som sköter social-
och förmynderskapsärenden i ärenden som
gäller socialväsendet, förmyndaruppdrag el-
ler besöksförbud,

Denna lag träder i kraft den 19 .

Helsingfors den 30 april 1998

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Jussi Järventaus*

2.

Lag

om ändring av 1 § lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 30 april 1986 om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) 1 § 2 mom., sådant det lyder i lag 1028/1993, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Denna lag tillämpas dock inte på brottmål, lagfarts- och inteckningsärenden, ärenden som gäller godkännande av erkännande av faderskap, ärenden som gäller fri rättegång eller ärenden som behandlas enligt sjölagen (167/39). På konkursärenden tillämpas denna lag enligt vad som stadgas särskilt.

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas dock inte på brottmål, lagfarts- och inteckningsärenden, ärenden som gäller godkännande av erkännande av faderskap, ärenden som gäller fri rättegång, ärenden som behandlas enligt sjölagen (674/1994) eller ärenden som gäller besöksförbud. På konkursärenden tillämpas denna lag enligt vad som stadgas särskilt.

Denna lag träder i kraft den 19 .

3.

Lag**om ändring av 1 § lagen om fri rättegång**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 2 februari 1973 om fri rättegång (87/1973) 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag av 104/1998, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Fri rättegång beviljas enligt denna lag en finsk medborgare eller utlänning som, med hänsyn till sina inkomster och tillgångar samt sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska ställning, inte såsom delaktig i saken utan svårighet förmår betala samtliga kostnader för ärendets handläggning

1) i tviste- och brottmål samt ansökningsärenden eller i besvärärenden enligt utsökningslagen vilka behandlas vid allmän domstol,

2) i mål som behandlas vid krigsrätt,

3) i mål som behandlas vid vattendoms-
larna, vattenöverdomstolen och jorrdoms-
larna,

4) i mål som behandlas vid länsrätterna
och högsta förvaltningsdomstolen samt

5) i ärenden som gäller klagan, återbrytande av laga kraft vunnen dom eller återställande av försutten fataljetid i ärenden som nämns i 1–4 punkten.

Föreslagen lydelse

1 §

Fri rättegång beviljas enligt denna lag en finsk medborgare eller utlänning som, med hänsyn till sina inkomster och tillgångar samt sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska ställning, inte såsom delaktig i saken utan svårigheter förmår betala samtliga kostnader för ärendets handläggning

1) i tviste- och brottmål samt ansökningsärenden eller i besvärärenden enligt utsökningslagen vilka behandlas vid allmän domstol,

2) i mål som behandlas vid krigsrätt,

3) i mål som behandlas vid vattendoms-
tolarna, vattenöverdomstolen och jorrdoms-
tolarna,

4) i mål som behandlas vid länsrätterna
och högsta förvaltningsdomstolen,

5) i ärenden som gäller klagan, återbrytande av laga kraft vunnen dom eller återställande av försutten fataljetid i ärenden som nämns i 1–4 punkten, eller

6) i ärenden som gäller besöksförbud och som behandlas hos en anställningsberättigad tjänsteman eller vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 19 .

4.

Lag

om ändring av 6 och 7 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 26 juli 1993 om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltnings-
myndigheters prestationer (701/1993) 6 § 1 mom. 21 punkten och 7 § 1 mom. 4 punkten, av
dessa lagrum 6 § 1 mom. 21 punkten sådan den lyder i lag 1651/1995, samt
fogas till 6 § 1 mom. en ny 22 punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

6 §

Avgiftsfria prestationer

Avgiftsfria prestationer

Handläggningsavgifter enligt denna lag
uppbärs inte

Handläggningsavgifter enligt denna lag
uppbärs inte

21) i fullföljdsärenden enligt 10 §.

21) i fullföljdsärenden enligt 10 §, och
inte heller

22) i ärenden som avses i lagen om (/)
besöksförbud.

7 §

7 §

Befrielse från betalningsskyldighet

Befrielse från betalningsskyldighet

Befriade från att betala avgifter enligt den-
na lag är

Befriade från att betala avgifter enligt den-
na lag är

4) kommunala myndigheter som sköter social-
och förmynderskapsärenden i ärenden som
gäller socialväsendet eller förmynd-
daruppdrag,

4) kommunala myndigheter som sköter social-
och förmynderskapsärenden i ärenden som
gäller socialväsendet, förmyndaruppdrag el-
ler besöksförbud,

Denna lag träder i kraft den 19 .

